

UNIVERZA V LJUBLJANI
PEDAGOŠKA FAKULTETA

JOHANA ABAKUMOV

**SKOZI OČI OTROKA:
OD LUTKE DO PREDSTAVE**

DIPLOMSKO DELO

LJUBLJANA, 2016

UNIVERZA V LJUBLJANI
PEDAGOŠKA FAKULTETA
PREDŠOLSKA VZGOJA

JOHANA ABAKUMOV

Mentorica: VIŠ. PRED. DR. HELENA KOROŠEC

SKOZI OČI OTROKA:
OD LUTKE DO PREDSTAVE
DIPLOMSKO DELO

LJUBLJANA, 2016

ZAHVALA

Spoštovani mentorici, dr. Heleni Korošec, se iz vsega srca zahvaljujem za potrpežljivost, za vsako sekundo časa, ki ga je posvetila meni in moji diplomski nalogi, še posebej se zahvaljujem, ker navdihuje s svojo ljubeznijo do lutk.

Vzgojitelju Tomažu Kocmanu in prisrčnim otrokom iz skupine Gumbkov se zahvaljujem, ker so me sprejeli medse, ker so me učili in z mano oživljali lutke.

Moji predragi družini, hvala, ker mi stojijo ob strani in ker nikoli niso podvomili o meni.

POVZETEK

Diplomska naloga obravnava lutke in njihovo uporabo nekoč in danes; kako se je gledališče oblikovalo in kakšno vlogo ima lutka v vzgojno-izobraževalnem delu v vrtcu. Naloga predstavi, kako lutke vplivajo na razvoj otroka in kako otroci ustvarjajo lutkovno predstavo.

V teoretičnem delu sem se dotaknila kratke zgodovine lutk, njenih začetkov in pomembnejših dogodkov, ki so lutkovno gledališče v zgodovini spreminjali in preoblikovali v obliko, ki ga ima danes. Opisujem tudi vlogo, ki jo ima lutka v vrtcu, kako jo lahko uporabljamo in kako vpliva na igro otrok in njihov razvoj.

V empiričnem delu predstavljam svoje delo z lutko v vrtcu in odzive otrok na moja povabila za pripravo lutkovne predstave. Za otroke sem postopoma pripravljala dejavnosti, ki so jim pomagale do priprave svojih lutk, in ne nazadnje tudi lutkovne predstave, ki so jih zaigrali za ostale otroke iz vrtca.

Ugotovila sem, da lahko otroci samostojno pripravijo lutkovno predstavo, ki je produkt otroške ustvarjalnosti in domišljije, če jim le ponudimo nekaj uporabnega materiala, jih dobro motiviramo in spodbudimo.

Ključne besede: lutke, gledališče, zgodovina lutk, igra, lutkovna predstava.

SUMMARY

My diploma thesis is based on puppets and its use in the past and today, how the theatre was created and what you can do with puppets in the kindergarten, how puppets impact child development and how children create a puppet show.

In the theoretical part I touched on the short history of puppets, its origins and important events that changed puppet theatre and transformed it into a form that it is today. I am writing about the role of puppets in kindergarten, how it can be used and how it affects children's play and development.

In the empirical part I am presenting my work with puppets in the kindergarten and how children responded to my invitation to prepare a puppet show. I gradually prepared activities for children to help them make puppets and last but not least a puppet show, which they staged for other children from the kindergarten.

I found out that if we offer children some useful material and if we motivate them suitably, they are able to produce their own puppet show, which is the product of children's creativity and imagination.

Keywords: puppets, theatre, history of puppets, play, puppet show.

KAZALO

1 UVOD.....	1
2 TEORETIČNI DEL.....	3
2. 1 KRATKA ZGODOVINA LUTK.....	3
2. 1. 1 Začetki – rojstvo lutke	3
2. 2 KDO JE LUTKA – LUTKA DANES	6
2. 2. 1 Značilnosti lutke	6
2. 2. 2 Vrste lutk	6
2. 3 NASTAJANJE PREDSTAVE	9
2. 3. 1 Gledališče	9
2. 3. 2 Kako in kje nastane lutkovna predstava	9
2. 3. 3 Kaj vse je potrebno za dobro lutkovno predstavo	11
2. 4 LUTKA V VZGOJI IN IZOBRAŽEVANJU.....	11
2. 4. 1 Umetnost v vrtcu	11
2. 4. 2 Čarobna moč lutke v vrtcu	12
2. 4. 3 Razvoj otrok ob igri z lutko.....	13
2. 4. 4 Vloga vzgojitelja	17
3 EMPIRIČNI DEL.....	20
3. 1 OPREDELITEV PROBLEMA	20
3. 2 CILJI.....	20
3. 3 RAZISKOVALNA VPRAŠANJA.....	20
3. 4 RAZISKOVALNA METODA.....	21
3. 5 VZOREC	21
3. 6 POSTOPEK ZBIRANJA PODATKOV.....	21
3. 6. 1 PRIPRAVA 1	21
3. 6. 2 PRIPRAVA 2	33
3. 6. 3 PRIPRAVA 3	42
3. 6. 4 PRIPRAVA 4	48
3. 6. 5 PRIPRAVA 5	54
3. 6. 6 PRIPRAVA 6	61
3. 6. 7 PRIPRAVA 7	64
3. 7 REFLEKSIJA	68
4 ZAKLJUČEK	71
5 LITERATURA	73
6 PRILOGA.....	75

1 UVOD

»V lutkah spi veliko zgodb, potrebno jih je samo prebuditi ...« (Bastašić, 1988, str. 5.)

S to trditvijo se strinjam, saj lutke oživijo z našo energijo in našo domišljijo – torej jih prebudimo.

Z lutkami sem se srečala že v zgodnjih letih svojega otroštva, samoiniciativno, ko sva s sestro ure in ure preživeli pri oživljanju predmetov, preprostih igračk. Ob lutkah, ki so v najinih rokah postale žive, v kraljestvih, ki sva jih ustvarjali od severa do juga, od vzhoda do zahoda, katerih obzorja so bila stene najine igralnice. V najini igri ni bilo ovir, čeprav nisva imeli vedno pravega pripomočka za tisto, kar sva želeli. Tako je preprosta okrogla kovinska škatla že postala kad za najine lutke.

Preprost recept za igro z lutko je, da verjameš vanjo, preneseš energijo na lutko in le-ta z animacijo oživi. Še posebej dobro se tega zavedajo otroci, njihova domišljija nikoli ne pozna meja. Mislim, da se lahko vsakdo od nas zamisli in spomni iz svojega otroštva kakšne dobre igre. Najsi bo to igra z lutkami, igra s pravili ali igra z avtomobili. In ni res, da otroci potrebujejo dovršene, pisane plastične igrače, ne. Dovolj je, da jim damo preproste materiale in si sami naredijo igrače. Tako tudi razvijajo svoje sposobnosti, saj za pripravo preprostih igračk in za igro z lutkami potrebujejo veliko domišljije in ustvarjalnosti.

Odločila sem se, da se bom v teoretičnem delu diplomske naloge dotaknila različnih zgodb iz zgodovine lutk, si jih podrobneje ogledala in o njih nekaj zapisala, saj me je zanimalo, katere zgodbe se skrivajo v lutkah. Začela sem z raziskovanjem zgodovine lutk. Pravzaprav sem se sprva res vprašala, kakšna je zgodba lutk v zgodovini, kako so se znašle na mestu, kjer so danes, kdo je prvič uporabil lutko v vrtcu in kakšen je razlog, da so lutke tako priljubljene med majhnimi gledalci in igralci.

Med svojim študijem sem se velikokrat srečala z lutkami v vrtcu, tako da zelo dobro poznam njihov vpliv, ki jih imajo pri otrocih. Pa vendarle me to vedno znova presune, tako da opisujem tudi, zakaj in kako jih lahko uporabljamo v vrtcu.

V empiričnem delu je opisano moje delo v vrtcu. Z otroki iz vrtca Jelka, enota Vila, sem se srečala osemkrat, pripravila sem jim sedem dejavnosti na temo lutk. Na prvem srečanju sem se otrokom predstavila, spoznavala sem njih in njihovo rutino. Otrokom sem se predstavila tako, da sem jim povedala, da imam zelo rada lutke, kar je v otrocih sprožilo val zanimanja. Za trenutek so popolnoma utihnili, nakar je en otrok povedal: »O, ja, lutke!« S tem sem jih motivirala tudi naslednjič, ko sem jih vprašala, ali se še spomnijo, kaj imam rada. Vsi so se zelo dobro spomnili in tako smo se začeli pogovarjati o gledališču, lutkah in predstavah. Ugotovila sem, da otroci že zelo dobro poznajo lutke in jih tudi večkrat uporabljajo. Skupaj smo počasi začeli s pripravami na lutkovno predstavo; otroci so spoznavali različne zgodbe, si delili vloge, izdelovali lutke, rekvizite, sceno, izbirali glasbo za predstavo, vadili in pilili in nazadnje tudi zaigrali svojo lutkovno predstavo za otroke in vzgojitelje iz drugih skupin vrtca ter vse ostale zaposlene, ki so se lahko udeležili predstave. S ponosom so tudi povedali, da so celotno predstavo pripravili sami.

Veliko zgodb spi v lutkah in če jih le prebudimo ...

2 TEORETIČNI DEL

2. 1 KRATKA ZGODOVINA LUTK

»Dolga stoletja je prevladovalo mnenje, da je lutkovno gledališče pomanjšana oblika živega ali dramskega gledališča« (Trefalt, 1993, str. 10).

Sprva so bile lutke necenjene, nezanimive, manj pomembna vrsta zabave za nižje razrede. Bile so neobičajne, ampak niso naredile vtisa kot kulturni pojav, zanimale pa so pesnike in filozofe, saj so jim predstavljale vir metafor in dober model minljivosti človeškega življenja. Počasi so si lutke ustvarile ime v svetu in postale cenjene in bolj opažene (Jurkowski, 1998).

Lutkovno gledališče je začelo uspevati v baročnem obdobju, ko so z lutkami ustvarjali zahtevno tehniko in vizualno iluzijo, ki je značilna za barok. V času druge polovice devetnajstega stoletja je lutka postala sopomenka za didaktični pripomoček za vzgojo in učenje otrok (Trefalt, 1993).

Marsikdo je verjel in še danes ponekod nekateri mislijo, da so se lutke razvile iz otroških igračk in da so zato tako dobre za otroke, vendar je razvoj lutke in njene uporabe povsem drugačen.

2. 1. 1 Začetki – rojstvo lutke

Pogled na lutke se je začel spreminjati v obdobju romanticizma. Zaradi zanimanja folklorne v Nemčiji kot izvir narodne kulture, v Angliji in Franciji pa kot obogatitev pesniškega izražanja se je pogled na lutkarstvo, ki je na tej stopnji spadalo le pod ljudsko, folklorno umetnost, popolnoma spremenil. Zanimanje za lutke se je začelo povečevati. Umetniki, ki jih je ta veja umetnosti mikala in so jo oblikovali, so želeli svetu pokazati, da so lutke pomembna panoga, in ne le del dramskega gledališča oziroma pomanjšana oblika živega gledališča, torej resna in enakovredna umetnost. Francoz Charles Magnin, ki je leta 1852 napisal knjigo Zgodovina lutkarstva v Evropi od antike do današnjih dni, prvo knjigo o zgodovini lutk v Evropi, je bil eden od takih umetnikov, ki so želeli to umetnost požlahtniti. Magnin je v svoji knjigi opredelil

lutkarstvo kot vejo gledališča in umetniške oblike. V svojem delu je raziskoval lutke kot verske, aristokratske in ljudske predmete (Jurkowski, 1998).

Zapisanega verodostojnega podatka o prvi lutki in o njeni prvi predstavi ni, nihče ni zabeležil rojstva lutke. Stankovič (1966, str. 7) v svojem članku *Kratka istorija lutke i lutkarstva* zapiše, da je bila prva lutka verjetno živa, gibajoča se senca na jamski steni blizu ognja naših daljnih prednikov. V začetku ni imela lutka nič skupnega z njeno sedanjo vlogo, njena evolucija naj bi se začela pri malikih in talismanih, figurah, ki so označevale nadnaravnost. Jurkowski (1998) pravi, da zgodovinarji verjamejo, da se je gledališče začelo z različnimi ceremonijami, ki so prikazovale življenje bogov in s katerimi so verniki dobili vizijo, kdo so njihovi bogovi. V antični Grčiji so prikazovali življenje bogov v amfiteatru. Lutkovno gledališče se je začelo z maliki, ki so zaživele. Imeli so umetno in neživo naravo, vendar so prikazovali nekaj zelo živega. Najprej so bili grobo oblikovani, ujeti v svojo negibnost in pasivnost. Okorne lutke, ki niso bile gibne, po navadi so to bili preprosti kipi, so imele božansko vrednost. Polagoma je negibnost začela motiti božansko idejo in da bi imeli maliki večjo duhovno moč, so začeli pridobivati polnejšo obliko. Maliki so s časom oživele, pridobivali moč, tako da so ljudje zares lahko verjeli v njihovo nadnaravnost in posebljenost ter živost. Poznejše spreminjanje tega predmeta, njegovo vodenje in manipuliranje z njim je to skulpturo preoblikovalo v lutko, ki je služila predvsem za zabavo.

Opisi razvoja lutke se od raziskovalcev do raziskovalcev razlikujejo. Nekateri znanstveniki se s spoznanji o tem, da so bile obredne lutke vpeljava v lutkovno gledališče, niso strinjali. Prepričani so bili, da se obredne figure ne morejo enačiti z lutkovno animacijo, ker imajo različno osnovo: verske figure naj bi imele izključno božanstveni namen, zbujanje vere v njihovo resničnost, lutke pa naj ne bi imele takšnega simbolnega verovanja (prav tam).

Nekaj najdb vendarle potrjuje idejo, da so prvotno imele lutke vlogo verskih figur. V starem Egiptu so imeli v svetiščih postavljene premikajoče kipe, ki so jih uporabljali za verske obrede in jih animirali (Stanković, 1966). Egiptolog Etienne Drioton je odkril zapise obredov v Egiptu, s katerimi je dokazal obstoj dramatičnih predstav in besedil. Bogovi naj bi se na zemlji prikazali v obliki kipov, katerih delovanje so razumeli kot oživitev kipov s pomočjo čaščenja (Jurkowski, 1998). V Indiji okrog 11. stoletja pred

našim štetjem najdemo sledi lutkovnega gledališča, ki je imelo versko naravo in je bilo imenovano *Sutradhara*, kar naj bi pomenilo »človek, ki vleče vrvice«. Besedilo za to gledališče je bilo improvizirano (Stanković, 1966). Kmalu pa so takšni in drugačni bogovi izginili, svoje mesto naj bi pustili dvema gledališkima vrstama: »igralskemu in lutkovnemu gledališču: Lutka se je rodila iz gibljivega kipa v žarečem božjem žarku na stopnicah oltarja, na enak način in hkrati kot samo gledališče« (Jurkowski, 1998, str. 33).

V srednjem veku je lutkarstvo dobilo popolnoma drugačen pomen. Počasi se je hkrati z gledališčem na splošno tudi ta umetnostna veja začela spreminjati v zabavo in razvedrilo. Lutkarstvo prvotno ni obstajalo samostojno, ampak kot ena od različnih predstavitvenih vrst gledališča. Lutkarji, ki se takrat še niso tako imenovali, so bili vključeni v vrsto potujočih igralcev. Nemci so zanje skovali izraz *Fahrende Leute*, kar pomeni »potujoče ljudstvo«. Lutkarstvo srednjeveškega gledališča se je neprenehoma spreminjalo, dopolnjevale so se vrste in značilnosti lutk, počasi so nastajale ročne, prstne, telesne in druge lutke, ki so bile oblika ljudske zabave, ki je postala tudi oblika dvoranske zabave za dvorjane. Nedvomno je kraljica lutk marioneta, njeno poimenovanje je po pripovedi nastalo iz pomanjševalnice imena Marija – Marion. Tradicija uprizarjanja biblijskih zgodb sega vse v 9. stoletje, ko so bile še posebej priljubljene igre o Jezusovem rojstvu, v katerih je nastopala mala Marija oziroma »*Marionnette*« (Majaron, 2014). Prva slika lesenih lutk, za katere lahko sklepamo, da sta marioneti, je bila najdena v kodeksu *Hortus deliciarum*, ki ga je napisala nemška opatinja Herrada von Landsberg med letoma 1175 in 1185. Na sliki sta narisani dve lutki, viteza, privezana na vrvice (Jurkowski, 1998).

Čas se je spreminjal in ljudje so vedno bolj cenili umetnost kot tako, in ne le kot vrsto zabave. Umetnost v slikah, pesmih in drugih zvrsteh je dobivala vedno večjo podobo intelektualnosti in simbolike, prav tako gledališče in lutke. Umetnost je postala način izražanja ustvarjalca, animatorja, režiserja o različnih problemih, verskih in političnih vprašanjih. Razumevanje človeške kulture se je počasi spreminjalo, umetnost je postajala vedno bolj cenjena. Lutke so postajale vedno bolj dodelane, njihovo gibanje bolj specifično, mojstri, ki so jih izdelovali, so v svoje lutke vložili veliko truda in časa, zato so tudi postajale vse bolj priljubljene.

2. 2 KDO JE LUTKA – LUTKA DANES

2. 2. 1 Značilnosti lutke

»Lutka izvira iz ritualov in je zadržala tri nivoje stilizacije, in sicer: vizualni, gibalni in zvočni nivo« (Majaron, 2006, str. 97). Definiramo jo lahko kot »gledališki, snovni odrski simbol, ki predstavlja dramski lik in je vodena posredno ali neposredno s pomočjo lutkarja ... lutka je simbol, ki ga uporablja igralec za ponazoritev lika« (Trefalt, 1993, str. 11).

Lutka je torej predmet, tridimenzionalna figura, ki jo uporablja za gledališke predstave človek oziroma lutkar, ki jo premika in vzbudi k življenju. To je glavna značilnost lutke – nepremičnost, ki lahko oživi, če jo le primemo v roke.

Kako lahko lutka oživi? Tako, da ji damo vso svojo pozornost. Oči animatorja oziroma lutkarja morajo biti pozorne le na lutko. Če lutko samo držimo v roki in je naša pozornost drugje, lutka izgubi svojo moč, ker nanjo preprosto pozabimo – lutka obnemi na odru. Če v igri gledamo drugo lutko ali odzive otrok oziroma gledalcev, lahko pozabimo reagirati z lutko, ki jo imamo v roki. Lutka je posrednik animatorja, ki preko nje izraža svoje misli in besede. V središču ni lutkar, ampak lutka sama, verjeti moramo vanjo in v njeno moč, le tako lahko lutka res zaživi (Majaron, 2006).

2. 2. 2 Vrste lutk

V lutkovnem gledališču poznamo veliko različnih vrst lutk oziroma različne izrazne tehnike lutkovnega gledališča, od amaterskih do profesionalnih, ki se razlikujejo od načina zgradbe lutke do materiala, iz katerega je narejena. Lahko je iz lesa, stiropora, pene, papirja ali pa lutko predstavlja del človeškega telesa (npr. lutka, ki je narisana na trebuhu, prstna lutka ...). Vsak se lahko preizkusi v izdelavi različnih lutk, od tistih, ki so določene do vsake podrobnosti (vse gube na obrazu lutke, vsi vzgibi) do tistih preprostih, enostavnejše izdelanih, npr. ena sama palčka ali ena črtica na prstu.

Najbolj znane in razširjene so naslednje lutkovne tehnike:

- ročne lutke,
- prstne lutke,
- telesne lutke,
- marionete,
- predmeti kot lutke,
- lutka igrača,
- senčne lutke in
- javajke.

V nadaljevanju so opisane posamezne lutkovne tehnike.

Ročne lutke

Ročne lutke so, kot že ime pove, na rokah in so vodene od spodaj navzgor. Poznamo več različnih ročnih lutk, klasična oblika je na prstih – kazalec je uporabljen za glavo, palec in sredinec so roke lutke. Ročna lutka ima lahko hitre vzgibe, stoji na trdi podlagi in se lahko pogreza, vstaja, prihaja ... je izredno dinamična in gibljiva lutka (Trefalt, 1993), vendar je težavna za lepo animacijo, saj se lahko roka hitro utruji in zleze pod rob vidnega polja (Majaron, 2006).

Prstne lutke

Takšne vrste lutk so najpreprostejše, lahko so samo narisane na prstih ali izdelane iz blaga in potegnjene na prst (Majaron, 2006).

Telesne lutke

Telesne lutke so lahko izrezane iz kartona, vrečke, škatle, pri tem gre lahko za dejanski obris človeka. Največkrat jo uporabljajo otroci, ki obrišejo svoje telo in s telesno lutko predstavljajo sebe. Lutka, ki jo vodijo, je njihov nadjuz, tako da se ne neposredno izpostavljajo, kar je lahko tudi velika pomoč pri izražanju samega sebe. Obešena je lahko okoli vratu, noge in roke so lahko privezane na noge animatorja ali se ob animaciji prosto gibljejo. Posebnost lutke je obrazna mimika, ki jo otroci narišejo po svojih občutjih, otrok se lahko za lutko varno skrije in eksperimentira z izražanjem čustev (Majaron, 2006).

Marionete

Marionete, ki so nedvomno med najbolj priljubljenimi in najstarejšimi tehnikami, so najbolj znana tehnika lutk. V Franciji je to ime za vse vrste lutk, pri nas pa se uporablja za viseče lutke (Majaron, 2014). Te lutke so vodene od zgoraj navzdol, na nitkah ali na žici. Ker je lutka navezana na nit ali žico, so njeni gibi mehki in hitro se lahko zgodi, da so nekoordinirani. Za delo s tako lutko je potrebno veliko vaje, da se osvoji njena gibljivost in se lutka zlije v eno z lutkarjem (Trefalt, 1993).

Predmeti kot lutke

Osnovni koncept predmetov kot lutke je oživljanje predmetov s pomočjo njihove animacije. Ta vrsta lutk sodi v lutkarsko propedeutiko. Lahko je vsakdanji uporaben ali neuporaben predmet, lutkar pa mora gledalce prepričati, da je ta predmet res oživel in ima svoj karakter (Trefalt, 1993).

Senčne lutke

Igra senc se dogaja na platnu, na katero se preslikuje senca lutke. Lutke so lahko izdelane iz kartona ali debelejšega papirja, ki ustvarjata temno senco, lahko pa je lutka telo animatorja, ki se igra s prsti, telesom in ustvarja različne motive na platno. Uporabi se lahko tudi prosojni material, kot je celofan ali tanjša plastika, ki se pobarva. Pri izdelavi senčnih lutk je pomembno obvladanje fine motorike in občutek za prostor pri animaciji. Nenavadne slike, ki se porajajo na platnu, lahko hitro postanejo zanimive za gledalce in prav tako za igralce (Majaron, 2006).

Javajke

Javajka je lutka, ki je vodena od spodaj navzgor. Prihaja z otoka Java, po katerem je tudi dobila ime, tam se imenuje *Wayang* lutka. Klasična javajka ima tri palice: glavno, ki poteka prek celega telesa in je njen vrh glava, in stranski, ki služita za premikanje rok. V sodobni evropski različici drži lutkar z eno roko glavno palico, z drugo pa stranski palici. Tradicionalne javajke oziroma *Wayang* lutke so imele vodilo oziroma glavno palico pritrjeno v držalo iz banane. Palice javajk so iz trdega lesenega dela, kostum prekriva sklepe rok in spodnji del lutke (Trefalt, 1993).

To je le nekaj lutkovnih tehnik, ki so prepoznavne v vsakem lutkovnem gledališču, skozi zgodovino pa je nastalo še veliko različnih lutkovnih tehnik, ki se razlikujejo od kulture do kulture, od posameznika do posameznika.

Nastajanje vedno novih, privlačnejših, unikatnih lutkovnih tehnik je značilno za lutkovno gledališče, ki omogoča, da se stare tehnike združujejo z novimi in se uporablja več tehnik za eno predstavo. Vsaka nova uprizoritev lahko s kančkom domišljije in ustvarjalnosti prinese nove tehnike (Trefalt, 1993).

2. 3 NASTAJANJE PREDSTAVE

2. 3. 1 Gledališče

Tefalt (1993), lutkarski režiser in dramaturg, pravi, da je gledališče prostor, ki je lahko v stavbah ali na prostem. Dvorane so lahko klasične ali baročne, lahko je to ena sama miza in nekaj stolov ali pa je okrašena z balkoni, velikim odrom in zastorom, pododrji ter stranskimi odri. Načini in oblike tega prostora so odvisni od uprizoritvenih namenov.

Vsako gledališče ima oder – prostor, kjer se odvija predstava. Namenjen je vaji, realizaciji in reprezentaciji gledališke predstave (Tefalt, 1993). Lahko je preprost, npr. samo z razsvetljenim drevesom v parku, ali do podrobnosti scenografsko okrašen kot pozlačen grad ali zasidrana ladja. »Oder je igralec sam, ker ga sproti oblikuje, širi, oži, nosi ga s seboj kakor čarovniški plašč, ki ga pogrne in pričara zeleno deželo ter zopet odleti z njim kot z letečo preprogo« (Zupančič, 2007, str. 10). Osnova gledališkega prava je, da so vse možnosti možne (prav tam).

2. 3. 2 Kako in kje nastane lutkovna predstava

»Ko govorimo o gledališču z igralcem, ugotovimo, da gre za neposredno komunikacijo med igralcem in občinstvom. V lutkovnem gledališču pa igralec komunicira z

občinstvom preko posrednika – lutke. Igralec se mora v nekem trenutku odreči svojemu osebkju in vso svojo energijo usmeriti v lutko« (Korošec, 2002).

Lutka vsebuje neživo delovanje kot predmet in živo delovanje, ker se premika in govori – torej živi. Zato pogosto pravijo, da je lutkovno gledališče najvišja stopnja gledališke umetnosti in da je totalno gledališče, zajema tako živo kot neživo naravo (Trefalt, 1993). Da lutka zaživi in prevzame določeno vlogo, ki ji je namenjena, moramo verjeti vanjo, dati ji moramo svojo pozornost in ji z domišljijo vdahnuti življenje (Majaron, 2006). V lutkovni predstavi igralec svoj ego podredi posredniku in govori gledalcem preko tega posrednika – lutke (Korošec, 2002).

Posebnost lutkovnega gledališča je lutkovni oder, prostor, kjer nastaja lutkovna predstava. Trefalt (1993) opredeli lutkovni oder na tri načine:

- odrski prostor, ki je namenjen samo lutkam,
- odrski prostor, ki je namenjen samo lutkam, kot partner pa sodeluje živi igralec in
- odrski prostor, ki je namenjen lutkam in živemu igralcu – lutkarju.

Odrski prostor, ki je namenjen samo lutkam, je najbolj tipična oblika lutkovnega gledališča, na odru je samo lutka, lutkar je neviden. Tak oder je zelo zahteven in tehnično dovršen. Na tem odru se vodijo lutke od zgoraj navzdol ali od spodaj navzgor, za kar je potreben paravan (Trefalt, 1993).

Odrski prostor, ki je namenjen samo lutkam, kot partner pa sodeluje živi igralec, je kombinacija dveh svetov, živega (igralec) in mrtvega (lutka). V tem sodelujeta in skupaj oblikujeta predstavo. Nastopa lahko lutkar, ki je skrit in animira lutko, in igralec ali pa je igralec tudi lutkar, ki hkrati vodi lutko (prav tam).

Pri odrskem prostoru, ki je namenjen lutkam in lutkarju gre za sožitje lutke in lutkarja. Lutkar je opazen in je nosilec odrskega prostora, ki ga pri uprizoritvi sam oblikuje in pred gledalci pričara oživitev lutke. Sam ne sodeluje, predstavo vodi le preko lutke. Vedno več je gledališč, ki uporabljajo kombinacije odrov, ki se med seboj dopolnjujejo (Trefalt, 1993).

2. 3. 3 Kaj vse je potrebno za dobro lutkovno predstavo

Za dobro lutkovno predstavo je pomembna tema, osnovna ideja, ki se izteka v cilj same uprizoritve (Trefalt, 1993).

Ko nastaja predstava, nas najprej zanimajo specifične lastnosti same lutke, njene sposobnosti in njena zgradba. Brez lutke ne bi bilo ničesar, niti besedila ne. Naše razmišljanje se osredotoči na lik – lutko, že besedilo moramo prilagoditi njenim zmožnostim. Lahko bi rekli, da razmišljamo z lutko. Poznati moramo njene zmožnosti, da lahko sploh funkcionira, njena gibčnost in delovanje se mora prilagajati besedilu in besedilo njej (Trefalt, 1993).

Predstava potrebuje scenske priprave, glasbeno spremljavo, svetlobne efekte ... Pomembno je tudi sodelovanje med igralci in vsemi prisotnimi v gledališču (Korošec, 2006).

»Gledališko ustvarjanje je grozovito v svojih seansah seciranja do živih kosti in samoizpiranja možganov z znojenjem. Premnogo grdega izkašljevanja in strupenih izparin spremlja idejo na poti do uresničitve in za spesnitev najboljčujivejše in najpretresljivejše pripovedke v uprizoritvi je bilo potrebnih cel kup najbolj umazanih gledaliških metod, klofut in kletvic, da je iz podloženega gnojila zrasla res najlepša roža« (Zupančič, 2007, str. 62).

2. 4 LUTKA V VZGOJI IN IZOBRAŽEVANJU

2. 4. 1 Umetnost v vrtcu

Umetnost je pomemben del človeške kulture, ki je nedvomno ločnica med človekom in vsemi drugimi bitji. Že v zgodovini so se ljudje preko umetnosti izražali v plesu, glasbi, igranju, slikanju ... Izražali so svoja čustva, probleme, politična, ljubezenska in domovinska vprašanja. V stoletjih so se z umetnostjo oblikovali »mali« in »veliki« ljudje, ta zapuščina pa nas dela zavestne in ponosne. Zelo pomembno je, da tudi

otrokom, takoj ko je to mogoče, ponudimo možnost, da postanejo del tega in spoznajo različne plati umetnosti (Majaron, 2012).

V vrtcu je umetnost eno od šestih področij Kurikula za vrtce (2008), vzgojitelj na podlagi ciljev, ki vodijo do otrokovega razvoja, spodbuja otroke, da se s pomočjo umetnosti oblikujejo, izražajo, doživljajo, se v umetnosti spoznavajo, razvijajo svoj estetski značaj in ustvarjalnost, domišljijo, spoznavajo posamezne zvrsti umetnosti in preko umetnosti komunicirajo. Umetnost se deli na več zvrsti, in sicer: likovno in oblikovalno, glasbeno, plesno, avdio-vizualno in dramsko zvrst, kamor sodijo tudi gledališke in lutkovne predstave.

2. 4. 2 Čarobna moč lutke v vrtcu

Verovanje v metaforo predmeta lahko primerjamo z odnosom, ki ga ima otrok do svojih igrač. V njegovi domišljiji ima vsak predmet dušo. Predmeti in igrače prevzemajo vlogo sveta domišljije, v katerem otrok sam narekuje pravila in išče mogoče rešitve za svoje probleme (Majaron, 2014).

Z lutko se otrok lahko sreča, ko vstopi v vrtec. Na rokah vzgojitelja je lutka kot oseba, ki otroka sprejme v novo okolje. S tem si vzgojitelj pomaga pri motivaciji otroka, otrok pa lahko tako premaga strah pred novim okoljem (Majaron, 2002).

Ko se otrok sreča z lutko na svoji roki, lahko ta kot njegov veliki zaveznik postane njegov ščit in pomočnik pred nevarnostmi. Otrok, ki nerad nastopa v javnosti in je bolj sramežljiv, lahko preko lutke komunicira, saj ta postane njegov alterego, preko katerega se izraža. Otrok, ki pa je egocentričen, mora svoj ego podrediti lutki in preko nje vzpostavljati odnos do drugih (Korošec, 2015). Otrok lutki zaupa, ker mu je podobna, ima podobne želje, strahove, ne predstavlja avtoritete kot vzgojitelj. Njena posebnost je, da oživi kot čisto nova oseba, ko si jo vzgojitelj ali otrok poda na roko (Korošec, 2006).

»Lutka otroku omogoča tudi čustveno reakcijo, ki je od besed neodvisna, torej neverbalno komunikacijo« (Korošec, 2002, 31).

Otrok lahko vzame lutko v roke in preko nje ugotavlja lastne sposobnosti. Zaigra, kar je slišal ali čustveno doživel in izrazi svoje probleme brez strahu izpostavljanja, saj to počne preko lutke. Izraža svoje notranje konflikte in situacije, ki jih v realnem svetu ne more. Lutka ponuja neskončno možnosti domišljije in ustvarjalnosti (Korošec, 2015).

2. 4. 3 Razvoj otrok ob igri z lutko

Razlika med lutkovnim gledališčem in lutkovno dejavnostjo kot obliko ustvarjalne dejavnosti v vrtcu je, da je prva namenjena pripravi popolne predstave, druga pa predvsem osebni rasti in razvoju otroka – lutkarja. Predstava, ki pri ustvarjalni igri z lutko nastane, je le stranski produkt ustvarjanja. Proces pri lutkovnih dejavnostih je pomembnejši od končnega izdelka (Korošec, 2005).

Otroci, ki uporabljajo lutke v svojem vsakodnevnem pogovoru, imajo bogat besedni zaklad, bolj razumejo simboliko vizualnih znakov, širijo svoj jezik nebesedne komunikacije in kar je najpomembnejše – prepoznajo svoje sposobnosti in napredek na področju spominjanja, razumevanja, motorične koordinacije in delu v skupinah. Lutka pomaga pri komunikaciji, usvajanju, razumevanju in utrjevanju znanja, razvijanju ustvarjalnosti in s tem razvija pozitivno samopodobo učenca (Majaron, 2014).

Igra z lutkami kot simbolna igra vključuje vse discipline, ki so pomembne za razvoj: doajemanje in zaznavanje simbolov, gibanje, koordinacijo, interakcijo z okoljem, govor, ustvarjalnost in domišljijo. S poenostavljanjem metaforike uporabljenih predmetov in lutk je mogoče odkriti bogastvo iger, ki vzbujajo domišljijo in ustvarjalnost otrok kot najpomembnejše elemente nadaljnega razvoja (Majaron, 2014).

Lutke niso samo dobra motivacija za otroke in orodje za pripravo predstav, temveč tudi vedno uporabnejši didaktični pripomočki za doseganje kurikularnih ciljev na različnih področjih. Izkušnje tistih, ki uporabljajo lutko kot didaktični pripomoček v vrtcu, kažejo, da ta bistveno pripomore tudi k razvoju domišljijske igre in nebesedne ter besedne ustvarjalnosti. Pri izdelavi in igri z lutko se lahko dokažejo tudi izključeni otroci in tisti z nizko intelektualno sposobnostjo (Korošec, 2003).

V nadaljevanju so podrobneje opisana področja otrokovega čustvenega, socialnega in spoznavnega razvoja, na katera lutka bistveno vpliva.

2. 4. 3. 1 Razvoj domišljije

Otroku moramo dati možnost, da znanje, ki ga pridobi, ustvarjalno uporabi in razvija, to pa ponuja ustvarjalna igra z lutko. Preko lutke otrok razvija svojo domišljijo, odkriva različne svetove in išče možne rešitve za probleme, s katerimi se sreča. Preko lutk ustvarja svojo lastno pot. Domišljija je sposobnost predstavljanja, ki je potrebna ne le za umetnost, marveč tudi za delo v šoli, za učenje in spoznavanje novih znanj, za selekcioniranje, poenostavljanje in dopolnjevanje (Korošec, 2005).

»Lutka zmore vse, česar človek ne. Lutka lahko leti, se bojuje v borbi, premaga hudobne čarovnice, je močnejša od največjega velikana in prežene celo največje strahove, ki prihajajo ponoči. To je neverjetna moč, ki jo zmore celo čisto majhna lutka iz tkanine in papirja« (Korošec, 2006, str. 114).

2. 4. 3. 2 Razločevanje med fantazijo in realnostjo

Ljudje večkrat napačno sklepajo, da otrok zaradi igre ne bo ločeval med resničnim in neresničnim svetom, vendar ravno z domišljijso igre otrok postopoma dojame, kaj je resnično in kaj ne. Lutka mu pomaga, da zaigra tisto, kar bi želel narediti, doživeti ipd. v resničnem svetu, vendar ne more, ker mu resničnost tega ne dopušča. S tem otrok ne samo razvija svojo domišljijo, ampak razvija tudi svoje razumevanje sveta in možnosti svojega delovanja v njem (Korošec, 2005).

2. 4. 3. 3 Razvoj pozitivne samopodobe in krepitev samozavesti

Vsakršen izdelek lutkovne dejavnosti, ki jo otrok naredi sam, je edinstven in prispeva k skupinski predstavi. Ko otrok sledi svojim idejam, svoji ustvarjalnosti in domišljiji, zaupa sebi, in to krepi njegovo pozitivno samopodobo (Korošec, 2005).

Z lutko otrok krepi samozavest, ko ustvarja svoje lutke, obvladuje svoje gibe in telo, ko koordinira z lutko. Postaja samostojen in zaupa v svoje sposobnosti. Igra z lutko ne teži k popolnosti in ne zahteva natančno dodelanih lutk in predstav, vsak otrok je lahko uspešen pri izdelavi in ustvarjalnosti (Korošec, 2006).

2. 4. 3. 4 Oblikovanje socialnih veščin

Otroku ponudimo čim več skupinskega ustvarjanja z lutko, saj s tem krepí in oblikuje socialne veščine. Delo v manjših skupinah temelji na sodelovanju. V zgodbi se prilagaja, mora se usklajevati z drugimi, poslušati, sprejemati tuje ideje in biti pozoren na njihove reakcije in čustva (Korošec, 2006). Tako se uči komunikacije, socializacijskih sposobnosti, reševanja konfliktov, medsebojnega razumevanja in pomoči. Nauči se poslušati in argumentirati svoje stališče ter razumeti druge. Vzporeja svoje ideje z drugimi, razvija kritično mišljenje in sprejema odločitve, ki morda niso vedno take, kot bi si želel (Korošec, 2005).

2. 4. 3. 5 Spremenljiv način izražanja emocij

Igra z lutko otroku nudi možnost, da izrazi in pokaže svoja čustva na sprejemljiv način. Z lutko lahko otrok zaigra prizor, v katerem izrazi svoja čustva, ki se jih drugače boji pokazati. Tako se jih osvobodi in razreši svoje notranje ter zunanje konflikte. V igri lahko vzgojitelj prepozna odnose iz otrokove okolice, ga spoznava in vzpostavlja z njim individualni odnos. S tem izražanjem kaže otrok svoja čustva do sveta, doživljanje svojega okolja in čustva, ki se pri tem vpletajo (Korošec, 2005).

2. 4. 3. 6 Jezik nebesedne komunikacije in spodbuda za govorni razvoj

»Kreativna dramska vzgoja daje otroku možnost za pogosto zapostavljeno neverbalno komunikacijo. Lutka, ki jo otrok oživlja, bo prepričljiva in zares oživljena le, če ji bo otrok vdihnil tri nivoje stilizacije, po katerih je tako prepoznavna: vizualno, glasovno in gibalno« (Korošec, 2006, str. 118).

Nebesedni vidik igre z lutko otroke spodbuja, da komunicirajo. Predstavljanje zgodb z lutko spodbuja besedno ustvarjalnost, izražanje in razumevanje. Brez posebnega govorjenja in razlaganja že ob samem ustvarjanju lutke otrok udejanja svoje ideje. Spontana igra z lutko otroka spodbudi k eksperimentiranju z glasovi in besedami, z gibanjem lutke in njeno nebesedno komunikacijo otrok izrazi in pokaže tudi tisto, česar ne more izraziti z besedami. (prav tam).

2. 4. 3. 7 Razvoj empatije

»Empatija naj bi bila domišljijско zavedanje emocij drugega. Na emocionalne reakcije do drugih in na pripravljenost za pomoč pomembno vpliva zmožnost domišljijskega vživljanja v namišljene situacije« (Stotland, 1978, v Korošec 2006, str. 121).

Otrok v igri z lutko prevzema različne vloge. Postavi se v položaj druge osebe in jo skuša razumeti. Njegova naloga je, da reši problem osebe, katere vlogo je prevzel, in v improvizaciji pripelje zgodbo do sklepa. Preko lutke ureja medsebojne odnose brez posledic. Sprejema občutke druge osebe in tako poveča svojo občutljivost za čustva drugih. Lahko igra vlogo iz lastnega življenja ali ustvarja izmišljene vloge (Korošec, 2006).

2. 4. 3. 8 Spodbujanje ustvarjalnosti

Lutkovna dejavnost otroke spodbuja k ustvarjalnosti pri oblikovanju lutk, zgodbe, ustvarjanju likov, scene ... Pomembno je, da pri tem otrok ne omejujemo in jim pustimo svobodo pri ustvarjanju (Korošec, 2005).

2. 4. 3. 9 Intelektualni vidik

Preko lutke se otrok poleg učenja dejstev, pojmov in zakonitosti, uči tudi celostno – z vsem telesom in vsem mišljenjem. Spoznava svoje telo, čustva in jih tako lažje razume. Vživlja se v situacije drugih oseb, rešuje zastavljene probleme, si hitreje zapomni in z dinamiko lutkovnih dejavnosti usvoji cilje, ki jih je zastavil vzgojitelj. Otrok z dramsko-lutkovno dejavnostjo razvija posamezne inteligence oziroma sposobnosti ali talente (Korošec, 2005).

Howard Gardner (v Korošec, 2005) je s svojo znano teorijo o več inteligencah obogatil področje raziskav učenja z dramo. Udeleženci v dramskih dejavnostih potrebujejo več razvitih inteligenc. Otrok razvija jezikovno inteligenco, krepi obvladovanje glasoslovja, skladanja, semantike in pragmatike, telesno–gibalno inteligenco z gestami, mimiko obraza ali gibanjem, obe osebni inteligenci – interpersonalno, zmožnost opazovanja in razlikovanja med drugimi posamezniki, in intrapersonalno, zmožnost razlikovanja med lastnimi čustvi in poimenovanje le-teh. Večkrat otrok razvija tudi glasbeno inteligenco, ki je nepogrešljiv del predstav.

2. 4. 4 Vloga vzgojitelja

Igra z lutko kot ustvarjalna drama ne zahteva posebnega prostora, odra in nobenih posebnih rekvizitov. Zahteva pa čas, prostor in navdušenega ter dobro pripravljenega vzgojitelja. Ko uporabljamo lutke v skupini, so izrednega pomena cilji, ki jih vzgojitelj določi za dejavnosti z lutkami, in pričakovanja otrok (Korošec, 2005).

Delo z lutko nudi veliko pozitivnih stvari, ki pomagajo vzgojitelju lažje razumeti otroka. Vzgojitelj otroku predstavlja avtoriteto, ki včasih vpliva na otrokovo zaupanje vzgojitelju. Pogovor, ki ga vzgojitelj vzpostavi preko lutke, je lahko bolj sproščen in navdihujoč, saj njegova avtoriteta ne izstopa, ampak se skrije za lutko. Vzgojitelj preko lutke pokaže drugo plat. Otroci bolj zaupajo lutki kot vzgojitelju, preko lutke pa se vzgojitelj lahko približa še tako plašnemu otroku (Korošec, 2006). Lutka je ob otrokovem gledališkem ustvarjanju za vzgojitelja v prvi vrsti sredstvo za komunikacijo in osebno interakcijo (Korošec, 2005). Naloga vzgojitelja je, da spodbuja otroke, a ne diktira, igre z lutko ne vodi in ne režira, otrokom pusti lastno pot, pomaga jim le usmeriti pozornost k igralni situaciji, pripravi materiale ter otrokom ponudi čim večjo paleto dejavnosti z lutko, pri predstavi z otroki pa njihovi svobodni igri dodaja gledališke elemente. (Korošec, Geršak 2011). Igra z lutko vzgojitelju omogoča lažje razumevanje otroka in njegovega vedenja, saj otrok svoja čustva in misli sporoča preko lutke. To posledično olajša in spodbudi otrokov razvoj, samopodobo in ustvarjalnost. Lutke lahko vključimo na kognitivni, socialni, emocionalni in fizični vidik področja otrokovega razvoja in s tem dosežemo tudi zadovoljstvo otrok, saj ustvarja lutka zabavno in prijetno vzdušje, vzgojitelju omogoča, da poučuje in vzgaja na drugačen način, prinaša v skupino novosti in dinamičnost (Korošec, 2005).

Vzgojitelj je tisti, ki otrokom v vrtcu predstavi umetnost lutke v vsej svoji veličini, pomembno je, da si za to vzame čas in verjame v lutko, tako lahko potem tudi sam navduši otroke k uporabi lutk. Otroci ne potrebujejo veliko, samo malo napotkov in materiala in že si lahko sami izdelajo svoje lutke. Vzgojitelj jih ob spodbudah vodi in glede na njihove zmožnosti pripravi dejavnosti, pazi, da ni ne pretežno ne prelahko, saj lahko tako hitro odvrne otroke od lutke in njene čarobnosti.

Po Kurikulu za vrtce (2008) mora vzgojitelj na področju umetnosti upoštevati razvojne zakonitosti in značilnosti otroka na posameznih umetniških področjih in vse otrokove dejavnosti načrtovati in oblikovati v tem okviru. Umetniške dejavnosti potekajo tako, da otrok sam išče, raziskuje in najde odgovor, rešitev na nalogo ali problem, pri čemer vzgojitelj podpre vsako otrokovo napredovanje. Vzgojitelj otrokovih del ne ocenjuje, komentira ali graja in ga tudi ne pretirano hvali. Otrokova analiza ga zanima, vendar vanjo ne posega. Zaveda se, da je otroku proces nastajanja pomembnejši od rezultata. Opazuje ga pri njegovem odzivu na umetnost in na osnovi tega načrtuje in oblikuje otrokove izkušnje. Pripravi bogato in raznovrstno umetniško okolje z različnimi spodbudami, ki otroku omogočajo doživljanje sebe, drugih, okolice in umetnosti. Umetniške dejavnosti so pomemben in spodbuden del učenja na drugih področjih. V okviru umetniških dejavnosti vzgojitelj povezuje vsebine s področji narave, družbe, matematike, jezika in gibalnih dejavnosti.

2. 4. 4. 1 Faze ustvarjalnega procesa

Za oživitev otroških idej, njihovega dela in izdelkov se naj dejavnost in ustvarjalni proces odvija v naslednjih treh fazah (Korošec, Geršak 2011, str. 69):

Presenečenje

S presenečenjem vzbudimo zanimanje otrok in razvijamo njihovo potrebo za razširitev znanja o tem, kar so videli in doživeli. Vzpostaviti moramo čustveno vez do teme, da se otrok ne naveliča in ne preneha z raziskovanjem. Za takšno ustvarjalnost je potrebna dobra motivacija, tema mora biti otrokom zanimiva in pomembna.

Doživljanje

Da otroci doživijo ponujeno temo, se spoznajo s prostorom, z materiali, oblikami, zvoki ... jim ponudimo čim več novih in različnih izkušenj. Organiziramo razne dejavnosti za otroke, kot na primer ogled kulturnih znamenitosti ali prostorov (gledališče, muzej, koncertne dvorane ...), za njih pripravimo predstave ali jih peljemo na ogled le-teh. Raziskujemo naravo, brskamo po različnih gradivih, prisluhnemo in poslušamo, iščemo ideje, kako bi se zgodba lahko razvijala in kako bi lahko bilo ...

Izražanje

V tej fazi otroci eksperimentirajo in raziskujejo z vsem doživetim in ugotavljajo, kaj vse lahko iz novih spoznanj, informacij ustvarijo. Otroci se postavijo v nove odnose. Spoznane predmete lahko pri tem uporabljajo kot rekvizite ali kot oživljene predmete v novih odnosih in položajih. Izrazijo vse, kar so doživeli preko predmetov, zgodbe, igre, plesa ...

»Ustvarjalnost je razumljena kot imeti ideje, uporabljati domišljijo in reševati izzive« (Geršak, Korošec 2011, str. 69). Ustvarjalnost prihaja iz več izkušenj in pri tem ne gre za to, da bi otroku privzgojili ustvarjalnost, ampak da mu pomagamo razviti to, kar že nosi v sebi (prav tam).

3 EMPIRIČNI DEL

3. 1 OPREDELITEV PROBLEMA

Znano je, da se otroci z igro učijo, spoznavajo svet, ga raziskujejo. Vigotski pravi, da predvsem preko simbolne igre izboljšujejo svoj razvoj. Značilnost simbolne igre je predvsem verovanje v metaforo predmeta. S svojo domišljijo otrok igračem vdihne življenje in dušo, v svetu domišljije postavlja pravila in išče mogoče rešitve za svoje probleme. Igra z lutkami kot simbolna igra vključuje vse discipline, ki so pomembne za razvoj: dojemanje in zaznavanje simbolov, gibanje, koordinacijo, interakcijo z okoljem, govor, ustvarjalnost in domišljijo (Majaron, 2014).

Otroci se preko simbolne igre učijo, spoznavajo in raziskujejo svet. S svojo domišljijo vdihnejo življenje in dušo igračem, jih animirajo in iščejo razne rešitve za probleme, ki se jim porajajo. Problem raziskave se vrti okrog uporabe lutk v vzgojno-izobraževalnem delu v vrtcu in razkriva, kako otrok vdahne življenje lutkam in kako preko igre ustvari lutkovno predstavo.

3. 2 CILJI

V diplomski nalogi želim:

- ugotoviti, kako otroci uporabljajo lutke v simbolni igri in
- raziskati, kako otroci z lastno domišljijo preko igre izvedejo lutkovno predstavo.

3. 3 RAZISKOVALNA VPRAŠANJA

Za raziskovalni del diplomske naloge sem si postavila naslednji vprašanja:

- Kako lutke vključujemo v vzgojno-izobraževalni proces v vrtcu?
- Kako otroci samostojno ob spodbudah vzgojitelja izvedejo lutkovno predstavo?

3. 4 RAZISKOVALNA METODA

Uporabila sem deskriptivno metodo pedagoškega raziskovanja. Pomagala sem si z metodo opazovanja in spraševanja. Otroke sem opazovala pri njihovi igri, pozorna sem bila na njihovo napredovanje in uporabo lutk. Dejavnosti sem snemala in fotografirala. Na podlagi zbranega gradiva sem opravila kvalitativno deskriptivno analizo podatkov.

3. 5 VZOREC

Pri empirični nalogi je vzorec skupina otrok v vrtcu Jelka, enota Vila. Otrok je 20, stari so od 5 do 6 let. V skupini smo izvedli dejavnosti, s katerimi so otroci podrobneje spoznavali lutkovno gledališče, predstavo in lutko. Delo v vrtcu je trajalo en mesec, in sicer dvakrat na teden (skupaj sedem dejavnosti). Zaključek raziskovanja je bila izvedba lutkovne predstave, ki so jo otroci skupine predstavili oziroma izvedli za ostale skupine in zaposlene v vrtcu.

3. 6 POSTOPEK ZBIRANJA PODATKOV

3. 6. 1 PRIPRAVA 1

Tematski sklop: VSTOPIMO V GLEDALIŠČE

Vrtec: Jelka, enota Vila

Vzgojitelj: Tomaž Kocman

Skupina: Gumbki

Starost: 5–6 let

Datum: 22. 5. 2015

METODIČNA RAZČLENITEV

Operativni cilji:

- spodbujanje otroka k radovednosti in veselju do umetnosti,
- otrok spozna in dopolnjuje znanje posamezne umetniške zvrsti, gledališča,

→ ustvarja plakat o gledališču.

Oblike dela: skupna, skupinska, individualna.

Metode dela: pogovor, razlaga, opazovanje, ugotavljanje.

Pripomočki: šelešamer, fotografije gledališča, fotografije lutk, fotografije predstav, papirji A4-formata, barvice, flomastri, lepilo, lutka Vejko.

VSEBINSKI DEL

1. Uvod v dejavnost:

Z otroki smo se že spoznali in med svojo predstavitvijo sem jim povedala, da imam zelo rada lutke. Dejavnost začnem z vprašanjem, ali se kdo še spomni, kaj imam zelo rada.

2. Osrednji del: POGOVOR O GLEDALIŠČU

Pripravljen imam plakat, na katerega bodo otroci beležili. Pripravljena imam tudi vprašanja, s katerimi si pomagam pri vodenju pogovora, in možne odgovore na njih. Otrokom pustim prosto pot pri odgovarjanju, predem podam odgovor, jim pomagam še s podvprašanji ali s fotografijami gledališča, lutk, predstave. Pogovor vodim tako, da ugotovim, kako dobro otroci že poznajo gledališče, lutke in lutkovno gledališče.

Vprašanja, možni odgovori :

- Kaj je gledališče?
 - Prostor, kjer se igrajo različne zgodbe.
 - Kamor hodimo gledat igralce.
 - Kjer igrajo igralci.
 - Itd., različne možnosti.
- Ste bili kdaj v gledališču?
- Kaj ste si ogledali v gledališču?
- Kaj vse sestavlja gledališča?
 - Prvi sklop: ideja, tema, zgodba, besedilo, dinamika, napetost, konflikt ...
 - Drugi sklop: scenografija, kostumografija, maska in šminka, glasbena oprema, koreografija, posebni učinki in še kaj.

- Kaj vse lahko počnemo v gledališču oziroma, katere poklice najdemo v gledališču? Ko odgovarjajo, jih sprašujem tudi, ali vedo, kaj te osebe v gledališču delajo.
 - Direktor gledališča,
 - režiser,
 - dramaturg,
 - scenograf, kostumograf,
 - igralci,
 - šepetalci,
 - odrski mojster, tehnični delavci,
 - rekviziter,
 - čistilka,
 - lučkar, lučni vodja,
 - vratar,
 - blagajnik.
- Kako se vedemo v gledališču?
- Kakšna gledališča poznamo?
 - Dramsko gledališče: (igralci) komedije, tragedije, drame.
 - Operno: pojejo besedilo.
 - Glasbeno: muzikali, zborovski nastopi.
 - Plesno, gibalno gledališče: balet ...
 - Lutkovno gledališče.
- Lutkovno gledališče – kdo nastopa tam?
 - Animatorji oz. igralci, ki animirajo ali oživljajo lutke,
 - lutke.
- Katere lutke vse poznamo?
 - Marionete (na nitkah ali na žici, vodene od zgoraj navzdol).
 - Ročne lutke (na rokah, od spodaj navzgor).
 - Prstne lutke (na prstih).
 - Naglavne ali čelne lutke.
 - Ploske lutke (iz papirja, kartona, so ploske).

- Predmeti kot lutke (stol, kuhalnica, lonec, zvezek ...).
- Senčne lutke.
- Lutka igrača (igračke, s katerimi se igramo ...).

2. Izdelovanje plakata

Otroci na plakat narišejo različne stvari, ki so si jih zapomnili, lahko tudi napišejo.

Narišejo lahko tudi risbe in jih zalepijo na plakat.

Predlogi:

- gledališče,
- različne lutke: marionete, ročne, prstne, naglavne, predmete, senčne, igrače
- igralci, animatorji lutk,
- kostumi,
- zgodbe, knjige, ki bi jih lahko uporabili za lutkovno ali gledališko predstavo,
- najljubša lutkovna igra, ki so si jo ogledali.

3. Zaključek

Na koncu otroci predstavijo svoje delo: plakat, kaj so narisali, zapisali. Po predstavitvi jim predstavim lutko Vejka – to je preprosta lutka iz veje, rokami iz papirja in prilepljenimi očmi, ki so narisane na papir. Predstavim jim Vejka, ki živi v gozdu, kjer se skriva veliko zgodb in pravljič, vil in škratov. Z njim jih motiviram, naj do naslednjič tudi sami razmislijo, kako bi izdelali lutko, kakšna bi bila njena zgodba, kako bi se lutka imenovala, lahko tudi v naravi poiščejo kaj, kar bi lahko bila njihova lutka.

ANALIZA

Z otroki smo se najprej zbrali v kotičku, kjer poteka jutranja rutina. Pozdravila sem jih in vprašala, ali se spomnijo, kaj sem o sebi povedala, ko sem prišla k njim prvič: ali se še spomnijo, kaj imam rada. Vsi so se prav dobro spomnili, da so to lutke in že takoj so ugotovili, o čem se bomo pogovarjali. Na sredino kroga sem položila plakat in jim potrdila, da se bomo pogovarjali o gledališču, predstavah in lutkah ter da bodo še kaj po želji narisali ali napisali na plakat. Otroci so začeli govoriti, kdo zna pisati. Deček z avtizmom in dodatno strokovno pomočjo je bil s tem zelo motiviran, vključil se je v pogovor in povedal, da on zna pisati. Kasneje mi je vzgojitelj povedal, da pri jutranjih rutinah redko sodeluje, kar sem imela možnost ugotoviti tudi pri spoznavanju, ko sem prvič prišla v vrtec. Takrat ni veliko povedal o sebi, ni se izpostavljal in ko je bil izpostavljen, je govoril ob vzgojiteljevi pomoči zelo tiho in počasi. Vzgojitelju je bilo zelo nenavadno, da se je tokrat vključil, sploh pa, da je rekel, da zna pisati, ker le-tega še ne zna.

Otrokom sem najprej pokazala sliko gledališča (oder, stoli, rdeča zavesa) in takoj so mi odgovorili na vprašanje, kaj je to. Vprašala sem jih, kaj se zgodi, ko se zavesa odkrije, in povedali so mi, da se predstava takrat začne.

Otroci so gledališče poznali, povedali so, da se tam igra in da ljudje nastopajo. Vsi so že bil kdaj v gledališču in so si tudi že ogledali različne igre. Mama enega fanta je igralka, tako da gresta večkrat v gledališče, fant je povedal tudi, da si bosta tisti dan šla ogledat predstavo, in katere predstave si je že vse ogledal.

Med pogovorom sem ugotavljala, da so vsi otroci že imeli stik z lutkovnimi predstavami v vrtcu, najbolj so si zapomnili nastop o Zverjascu, ki so ga študentke Pedagoške fakultete nedavno pripravile za njih. Zgodbo o Zverjascu sem slabo poznala, tako da so mi otroci začeli pripovedovati obnovo. Med tem so se nekateri začeli dolgočasiti, nastajala je tišina, ker so zgodbo že malo pozabili, zato je vzgojitelj povabil enega otroka, da pove obnovo s pomočjo slik iz knjige, ki so jih imeli prilepljene na steni.

Ostali otroci so pripovedovanju težko sledili, zato so postajali nemirni, začeli so klepetati in ko je fant končal s pripovedjo, niso bili več tako navdušeni za nadaljevanje,

saj so se hoteli igrati. Nepričakovano sem iz vrečke potegnila Vejka, lutko, ki sem jo sama naredila iz veje in papirja, in pozdravila otroke z rahlo prestrašenem, cvilečim glasom. To sem sicer imela pripravljeno za konec, da bi otroke povabila k razmišljanju o izdelavi preproste lutke. V skupini je v trenutku, ko je Vejko pozdravil otroke, nastala tišina. Vsi so vso svojo pozornost usmerili name in na mojo lutko. Vejko se jim je predstavil, jim povedal, da prihaja iz gozda, kjer ima dobre prijatelje in kjer živijo tudi vile. Nekateri otroci so med pogovorom že kaj napisali in narisali na plakat in ker je Vejka zanimalo, kaj je kdo narisal, jih je prosil, naj mu to predstavijo. Otroci so začeli govoriti o svojih risbah na plakatu, deček z avtizmom je takoj pokazal Vejku, kaj je narisal. Pojasnil je, da je narisal gledališče.

Slika 1: Izdelovanje plakata

Otroci so tudi sami vzeli Vejka v roke in z njim risali na plakat. Ko sem jih vprašala, kaj je narisal Vejko, so bili v dilemi, ali riše otrok ali Vejko. En fant je pokazal risbo, ki jo je narisal Vejko, avtoportret Vejka, in medtem ko je kazal risbo, je drugi fant povedal, da to ni narisal Vejko, ampak fant, ki je Vejka držal v rokah. S tem so se strinjali vsi, vendar je fant z Vejkom povedal, da se le igra. To mi je povedalo, da se otroci dobro zavedajo resničnosti, v kateri so, in ločijo med igro in resničnim svetom.

Z Vejkom sem želela otroke spodbuditi k ideji, da bodo naslednjič sami izdelovali lutke. Ker sem jim hotela predstaviti čim bolj preprosto lutko, sem Vejka čim manj obdelala. Njegove roke so bile premične, kar je omogočalo večjo animacijo lutke, ostali njegovi deli pa ne. Otrokom sem želela s tem prikazati, da je lahko lutka nedovršeno izdelana in

je kljub temu popolnoma izmišljeno bitje, ki si ga lahko vsak sam izmisli. Otroci so me v igri z Vejkom zelo presenetili, čeprav je bil v resnici popolnoma navadna veja, so se otroci vživeli v igro in mu vdahnili življenje.

Slika 2, 3 in 4: Lutka Vejko riše svoj avtoportret

Vejko je dal otrokom tudi lepilo in jih povabil, naj slike prilepijo na plakat. Otroci so začeli pregledovati slike in se pogovarjati o lutkah, ki so bile na fotografijah. Glavna tema je bila, katera lutka je komu najlepša.

Nekaterim fantom je bila zelo všeč slika nogavične lutke, zato so želeli izdelovati lutke iz nogavice. Bila sem v zagati, saj nisem pripravila nobenega materiala za izdelavo lutk in tudi nisem načrtovala izvedbe česa takega. Ko so me prosili, da bi lahko izdelovali lutke, sem jim povedala, da jih bomo izdelovali naslednjič. Dva fanta sta si res želela ustvarjati lutke iz nogavic, zato sta šla vprašat vzgojitelja, ali jih lahko izdelujejo. Vzgojitelj jima je ustregel in otrokom ponudil material, ki so ga imeli v vrtcu – nogavice, razno blago, škatle, plastenke, slamice ... – in vsi fantje so se priključili ustvarjalnemu kotičku in začelo se je izdelovanje ročnih lutk. Odziv vzgojitelja mi je še dodatno potrdil pomembnost upoštevanja otrok pri pripravi dejavnosti, dobrodošlo je, da otrokom ponudimo možnost, da sami oblikujejo svojo dejavnost.

Izdelovanje lutk je bilo za otroke že igra. Ob izdelavi niso le ustvarjali fizične oblike lutk, marveč tudi njihove lastnosti. Lutke so oživiljali že v procesu izdelave, jim dajali imena in prisojali značilnosti.

Slika 5: Izdelovanje lutk

Ustvarjalnost ni imela meja. Fant, ki nerad likovno ustvarja, si je izdelal zelo preprosto lutko; nataknil si je rokavico na roko in ji zavezal kravato. Nastala je Pijavka, ki je bila zelo prijazna in je turbo letela. Ves čas se je s svojo lutko igral z Vejkom, ki sem ga animirala jaz. Otroci so se nama med igro pridružili, izdelovali lutke, se spomnili, da lahko še kaj dodajo, in med celo igro ustvarjali. Fant mi je s svojo lutko Pijavko na zemljevidu pokazal, kam vse Pijavka rada potuje in katere so njene najljubše živali. Nato je našel škatlo in povedal, da je to Vejkov dom. Kmalu sva ugotovila, da je škatla pregloboka in preozka, saj bi se Vejko lahko udaril, če bi skočil vanjo. Fant se je nato odločil, da ga bo odnesla Pijavka, saj je lahko letela. Ko se je fant izražal s Pijavko, je tudi rahlo spremenil glas, in sicer v nežnega in otroškega, kar mi je povedalo, da je ta lutka res prijazna in da se je v igro zelo vživel.

Otroci so imeli pri delu svobodo, zato so presenetili s svojo domišljijo, izvirnostjo in neposrednostjo. S simbolno igro so razvijali domišljijo, ki je začetek ustvarjalnosti.

Slika 6: Potovanje Pijavke po svetu Slika 7: Lutka z raketo in dolgim jezikom

Drugi fant je izdelal svojo lutko tako, da ji je na hrbet prilepil plastenko – oziroma po njegovih pripovedovanjih – raketo, da je lahko lutka hitro letela. Na konec platenke je prilepil papir, ki je predstavljal ogenj in poganjal raketo. Svoji lutki je naredil jezik tako, da je na njena usta prilepil daljši kos blaga, ki ga je lahko zavil in držal z roko ali ga spustil in lutka je pokazala jezik.

Dinamika in vsebina igre se je kar naprej spreminjala. Z »jezikavo lutko«, Pijavko, Vejkom in še eno deklico z lutko iz nogavice in vijoličnim jezikom smo postali hokejska ekipa. Večji pokrovček embalaže Benko kakava je bil hokejski plošček, s katerim smo vadili podajanje. Vsak je moral komu podati, tisti, ki je prejel podajo, pa je streljal na gol. Pravilo, ki so ga otroci postavili, je, da igramo kot ekipa, saj skupaj vadimo za tekmo, ki jo bomo igrali proti drugi ekipi. Igre, v katero sem bila vključena, nisem vodila, vse so si izmišljali otroci, sama sem sodelovala le po navodilih, ki sem jih prejela od otrok. Otroci so torej postali osrednji ustvarjalci svoje igre. Sodelovali so brez prepiranja in prerekanja, čeprav je večkrat prišlo do trenja mnenj. Igro so postopoma spreminjali in jo oblikovali. Na primer: na začetku hokejske igre smo si le podajali plošček. Otroci so se odločili, da vadimo za približujočo tekmo z drugo ekipo. In ker smo bili ekipa, si nismo smeli nagajati. Zato je, ko je fant s Pijavko želel dati gol in je nabijal plošček med lutke, da nobena lutka ne bi dobila ploščka, drugi fant povedal, da ni prav, če nepremišljeno strelja plošček. Tako sta oba ugotovila, da je čas, da vadimo strele na gol, za dobro pripravo ekipe.

Miza je postala gol in vsaka lutka je dobila možnost, da se preizkusi v strelu na gol.

Slika 8: Lutke igrajo hokej

V katero koli igro sem se vključila, me je vedno očaralo, da se otroci niso ježno prepirali. Vsako nestrinjanje in vsako različno mnenje so uporabili za to, da se je njihova igra spreminjala in nadgrajevala, tako pa je ostajala živa in zanimiva. To mi je povedalo, da so otroci kritično razmišljali, svoja mnenja argumentirali in vzporejali svoje ideje z drugimi. Sprejemali so odločitve skupine in tako razvijali svoje socialne veščine.

Posebej je presenetil deček z avtistično motnjo in dodatno strokovno pomočjo, ki svoj čas nerad posveča likovnemu kotičku, pri tem pa je vseeno samoiniciativno izdelal lutko brez pomoči in se z njo igral. Uporabil je nogavico, na katero je prilepil oči. Svojo lutko je tudi ponosno pokazal vsakomur, ki ga je o njej vprašal.

Raznoverstnost materiala je otrokom nudila širši izbor za izdelavo lutk, zato so izdelali različne lutke, njihova igra pa je bila raznoverstna. En fant je naredil lutko na palici. Najprej je na papir narisal svojo lutko in jo izrezal. Nato je izrezan papir obrisal na platenko in lutko s pomočjo vzgojitelja izrezal iz platenke. Izrezan papir je uporabil še za oris lutke na blago in ga izrezal. Del platenke in del blaga je skupaj prilepil na slamico in nastala je njegova lutka. Kasneje je naredil še eno in nastala sta brata.

Na koncu sta se pridružili še dve deklici, ki sta lutki izdelali iz škatlic, saj je zmanjkalo nogavic. Škatlici sta oblepili z blagom, dodali slamice za roke, prilepili oči in usta iz papirja in nastali sta Sofija in Škatlica.

Slika 9: Lutka Škatlica

Motiviranih je bilo veliko otrok in vsak se je vključil po svojih zmožnostih. Nekaj jih je naredilo preproste lutke, ki jih niso dolgo izdelovali. Nekaterim fantom pa je bila že sama izdelava lutk igra, ko so počasi ustvarjali lutke, jo uporabljali in ji vedno nekaj dodali. Pri tem so ustvarjali in dopolnjevali zgodbo lutke.

Ker tega dne za otroke nisem pripravila dejavnosti izdelovanja lutk, me je popolnoma presenetila njihova želja po tem. Še bolj me je presenetilo, da so otroci sami oblikovali dejavnost. Pri tem sem spoznala, kako zelo pomembno je, da otrokom prepustimo vodenje, saj tako sami spoznavajo, kaj vse lahko počnejo in zmorejo. Ugotovila sem, da je dejavnost, ki sem jo imela pripravljeno za otroke, bila motivacija za njihovo ustvarjalno igro z lutkami. Čeprav sem sprva, ko sem opazila, da dejavnost ne poteka po natančno določenem načrtu, postala zmedena, sem kmalu ugotovila, kakšno veliko vrednost ima otroška spontanost in kako močna je njihova notranja motivacija. Otroci so ob igri uživali, razvijali domišljijo, komunikacijo in socialne veščine, ustvarjali so in vse to je bila popolnoma njihova odločitev, saj je njihova motivacija prihajala od znotraj, iz njihove želje po ustvarjanju.

Nekaj vprašanj in odgovorov otrok med pogovorom o gledališču:

→ Koga srečamo v gledališču?

Balkon, režiserja, tiste, ki snemajo, lutke, lučke, igralce.

→ Kaj so rekviziti?

Stvari, ki jih uporabljajo, škatle, da zgradijo hiše, stoli, da se igralci usedejo.

→ O baletu

"Kolk skačejo" so bile navdušena dekleta, gledali so Labodje jezero in Pepelko.

→ O operi

Zelo grdo, cviljenje.

→ Lutkovno gledališče

Gledali so Vilo Malina, Sapramiško, Zverjaseca, Sneguljčico, Rdečo kapico, Piko Nogavičko ...

→ O imenu palčne lutke

Ker imajo palčko na vrhu, da lahko igraš.

→ Fant D. med igro s svojo lutko:

"Oprostite, jaz ne morem dati nobene petke, ker nimam rok."

Kasneje dobi ta lutka slamico z obrazložitvijo, da je dobila za rojstni dan roko, ki si jo je že dolgo zelo želela.

Slika 10: Igra z lutko, ki je ravnokar dobila roke

3. 6. 2 PRIPRAVA 2

Tematski sklop: NADALJEVANJE LUTKOVNE PREDSTAVE

Vrtec: Jelka, enota Vila

Vzgojitelj: Tomaž Kocman

Skupina: Gumbki

Starost: 5–6 let

Datum: 29. 5. 2015

METODIČNA RAZČLENITEV

Operativni cilji:

- otrok spremlja lutkovno predstavo,
- razvija ustvarjalnost ob izdelavi svoje lutke,
- razvija izražanje in komunikacijo, ko nastopa pred otroki iz svoje skupine.

Oblike dela: skupna, skupinska, individualna.

Metode dela: pogovor, razlaga, opazovanje, ustvarjanje.

Pripomočki: lutke Vejko, Orion in Tema, scena, platno za lutkovno predstavo, radio, glasba, fotografije s strahovi, rekviziti za lutkovno predstavo in material za izdelavo lutk: blago, škarje, lepilo Mekol, slamice, palčke, karton, volna, nit ...

VSEBINSKI DEL

1. Uvod v dejavnost

Vejko: Otroci, sedaj si boste ogledali predstavo o dečku Orionu, ki se je vsega bal, najbolj pa se je bal nečesa posebnega ... velikega ... strašnega ... Oh!! Raje vam ne bom povedal, boste kar sami videli, kaj se bo zgodilo!

2. Osrednji del, scenarij za lutkovno predstavo

ORION IN TEMA

Za lutkovno predstavo so uporabljene ročne lutke, ki sem jih izdelala sama iz blaga. Orionova glava je kaširani balon, Tema je cela iz blaga z narisanimi zvezdami.

Glasba 1: Orion priskaklja na oder, veselo pleše, glasba se počasi utiša pri 12 sekundah in preneha.

Orion: Dober dan! Ime mi je Orion. Lahko bi rekli, da se bojim mnogo reči. Mama pravi, da imam samo bujno domišljijo, da se mi v resnici ni treba bati ničesar ... No, ona že tako pravi ... Meni pa se zdi, da je svet poln strašljivih reči!

Ose, morje, psi, pošasti, vesolje, dekleta, pajki, prepadi, omare, nevihte, frizerji, oh, oh (*Orion se trese*)... Česa pa se bojite vi?...

Orion: Od vseh stvari pa mi je najbolj strašna ... TEMA!

Orion: Oh, joj, oh, joj! Da bi rešil to svojo težavo, sem seveda poskusil že vse mogoče ... Kot na primer:

- skrivati se pred temnimi prostori, v katerih prežijo pošasti (*se skriva*),
- izogibati se teme (*še naprej se skriva, počasi gleda preko scene, naglo se obrača v eno in v drugo stran*),
- izboljšati nočni vid (*si natakne očala*),
- pojesti korenje (*poskuša korenje*),
- ujeti sonce (*rumen balon, okrog katerega je zavezana vrv, ki jo vlačijo za sabo*).

Pa nič ne deluje ... Še preden se zavem ... je spet čas za spanje!

Glasba 2: Uspavanka, glasba je tiho (dovolj glasno, da se sliši, dovolj tiho, da ne moti besedila v ozadju).

Mama (*glas od daleč*): Lahko noč, Orion!

Orion: Lahko noč, mama! (*Tiho*): Sovražim čas za spanje!

Glasba 2 počasi preneha.

Orion se odpravi v posteljo, se pokrije do ušes, ven kukajo samo oči. Gleda naokrog, če se kaj dogaja, ob rahlem šumu (glasba 3: ŠUM) se hitro potegne pod odejo, pride iz odeje, gleda na okrog in reče jezno:

Orion: Zdaj te imam pa že čez glavo, TEMA! Želim si, da bi ti in tvoji grozljivi glasovi in tvoje mračne pošasti in tvoja gosta črna črnina preprosto izginili ...

In takrat kar naenkrat nekaj visoko poskoči na sceno – TEMA.

Orion (*se rahlo trese od strahu*): Tristo kosmatincev!

Orion (*potiho, otrokom*): Da bom vljuden, kot me je mama naučila, da moram biti, (*glasneje, s trepetajočim glasom*): Zdravo, jaz sem Orion (*ponudi roko*).

Tema: Lepo pozdravljen, jaz sem TEMA. In Orion ... zdaj je čas, da se nehaš bati! Še posebej mene! Podajva se na dogodivščino!

Glasba 1 v ozadju.

Orion (pogumneje): Je pa že res čas, da se neham bati! Prav! (*Odideta s prizorišča.*)

Glasba 1 se počasi utiša, tako da se še čisto malo sliši, nato preneha.

3. Prehod od zgodbe h kratkemu pogovoru z otroki

Vejko: Otroci, kaj pa mislite, kam sta se odpravila? ... Ja, šla sta obiskat vse stvari, živali, ljudi, ki se jih Orion boji! In kdo je vse to bil? ... Ja, res je, in še bi lahko naštevati ... Česa pa se je najbolj bal? ... In ravno s Temo se je odpravil na dogodivščino! Le kako je to potekalo?! Zakaj mislite, da je Tema želela na dogodivščino z Orionom?

Kaj pa vi mislite, je sedaj Orion postal pogumnejši? ... Tudi vas čakajo dogodivščine prav za ovinkom. Vsak od vas si bo izdelal lutko in se odpravil na dogodivščino iskat stvari, ki se jih Orion boji. Na koncu pa boste tudi vi naredili prav posebno lutkovno predstavo! Vsi boste predstavili tukaj za platnom svojo dogodivščino.

4. Razdelitev v skupine

Vejko povabi Oriona, da prinese svoj nahrbtnik, v katerem nosi fotografije strahov. Otroci se razdelijo v skupine glede na strahove, ki se jih Orion boji. Iz nahrbtnika povlečejo fotografijo strahu. Tisti, ki imajo enak strah, se skupaj odpravijo na dogodivščino (na primer; strah: ose – otroci v skupini so osebe: osa, Orion in Tema). Skupaj se dogovorijo, kako si bodo razdelili vloge in vsak naredi svojo lutko. Nato se igrajo, ustvarijo lutkovno predstavo, ki jo predstavijo drugim otrokom.

Strahovi:

→ Čebeli,

→ Morje,

→ Pes,

→ Pošast,

→ Pajka.

Skupine:

→ **Čebeli** – izdelava lutk: Orion, Tema in dve Čebeli.

- **Morje** – izdelava lutk: Orion, Tema in Morje.
- **Pes** – izdelava lutk: Orion, Tema in Pes.
- **Pošast** – izdelava lutk: Orion, Tema in Pošast.
- **Pajka** – izdelava lutk: Orion, Tema in dva Pajka.

5. Dejavnosti po zgodbi

Skupine se odpravijo po kotičkih, raziščejo pripravljen material, izdelajo svoje lutke, nato si najdejo prostor, kjer jih preizkušajo in ustvarjajo svojo zgodbo.

6. Zaključek

Po vaji in ko imajo vse pripravljeno, otroci zaigrajo svoje nadaljevanje lutkovne predstave.

ANALIZA

Otroke je Vejko povabil, da si ogledajo lutkovno predstavo z naslovom Orion in Tema. Ko so opazili Vejka, so nekateri takoj vzkliknili njegovo ime. Nekateri otroci so že pred začetkom predstave uganili, da si bodo danes le-to ogledali. Ko se je predstava začela, so se vsi umirili. Med predstavo je Orion otroke vprašal, česa se bojijo. Otroci so takoj začeli z odgovarjanjem, kaj vse jim ni všeč, česa ne marajo in česa se bojijo. Postali so že kar glasni, zato sem težko pridobila besedo. Orion jih je prekinil z glasnim ojojem in jim povedal, da je vse, česar se bojijo res precej strašno, nato pa nadaljeval z zgodbo. Otroci so do konca predstave mirno opazovali in sodelovali.

Sliki 11 in 12: Lutki Orion in Tema

Pri obnavljanju zgodbe sem opazila, da so si zelo dobro zapomnili Orionove strahove in načina, kako se jih je osvobodil. Ugotovili so, da se je treba s svojimi strahovi soočiti.

Otroci so se razdelili v pet skupin. Razdelitev v skupine jim je predlagal Orion, razložil jim je tudi, kako bodo to naredili. Vsak otrok je iz Orionovega nahrbtnika izvlekel eno

fotografijo z določenim strahom, ki je strašil Oriona, in sicer fotografije čebel, morja, psov, pošasti in pajkov. Vsaka skupina je dobila vloge, ki so si jih sami razdelili, vsak je moral izdelati tudi svojo ročno lutko. V skupini s pošastjo je prišlo do nesoglasij, saj sta Domen in Ema oba želela biti Tema. Emi sicer to ni predstavljalo težave, saj se je že odločila, da bo Tema, in je že začela izdelovati svojo lutko. Domen pa se s potekom ni strinjal, saj je mislil, da ne moreta biti dve Temi, vse skupaj ga je zelo razžalostilo. Domnovo zanimanje sem poskusila preusmeriti na vlogo Oriona, mu razlagala, kako zanimiva vloga je, vendar je ostal neomajen, zato sem predlagala, naj naredijo posebno lutkovno predstavo, kjer nastopata dve Temi. Vendar Domnu tudi ta ideja ni bila všeč, zato se je odločil, da bo vseeno izdelal Oriona.

Otroci so izdelovali lutke po svojih idejah. Prinesla sem jim veliko materiala, predvsem nogavic. Večina otrok sploh ni potrebovala nobenih napotkov. Z idejo sem pomagala le trem fantom in eni punčki. Fant z avtizmom in Klara, ki sta bila v skupini strahu pred morjem, v začetku nista začela izdelovati lutk, saj nista vedela, kako bi začela z izdelavo. Pomagala sem jima z napotki, da sta si razdelila vloge, poiskala nogavici in potem sta nadaljevala sama. Na koncu sta imela lutki Oriona in Teme.

Slika 13: Izdelovanje lutk

Drugi fant je sam prišel do mene in me prosil za pomoč. Povedal je, da ne ve, kako naj naredi lutko, rad pa bi jo izdelal iz rumenega blaga. Pomagala sem mu, da je na sredino

blaga položil vato in to oblikoval v glavo tako, da je vato ovil v blago, pod koncem vate pa zavezal vrv, da vata ni padla iz blaga. Dobil je lutko, ki je imela glavo, spodnji del pa je plapolal, kar je fanta spominjalo na duha, zato je Orionu dodal ime Duhec. Na glavo lutke Duhec Orion je prilepil še dva gumba za oči. Drugi fant je podobno lutko izdelal iz vrečke, pomagala sem mu zvezati vato v glavo lutke, nato pa se je še odločil, da bo na vrečko zalepil kose rumenega blaga. Kasneje je povedal, da je tudi on naredil Duhca Oriona, ampak da je njegov Duhec Orion odrasel. Lutka je bila od lepila zelo mokra, tako da fant na lutkovni predstavi ni mogel nastopati s svojo lutko. Tudi nekateri drugi otroci so se soočali s podobnimi problemi, zato smo se dogovorili, da bodo tisti otroci, ki ne morejo nastopati, ker so njihove lutke še neposušene oziroma nedokončane, svojo predstavo zaigrali naslednjič.

Slika 14: Duhec Orion

Slika 15: Čebelica

Vsi otroci so se posedli, se pripravili na nastope in predstave so se začele. Začela je skupina s Pošastjo. Uporabljali so lutko na palici – Oriona, lutko iz rokavice – Pošast in Temo, ki je bila izdelana iz blaga in jo je deklica animirala z obema rokama. V tej zgodbi je Orion, ko je bil soočen z obema velikima strahovima, poklical policijo, kar je ostale otroke zelo nasmejalo. Tema in Pošast sta mu potem razložili, da ni z njima nič narobe. Fant, ki je igral Oriona, se je med nastopom odločil, da ne bodo več nastopali in

da lahko nastopajo drugi. Kasneje mi je povedal, da ni hotel več nastopati, ker niso bili dovolj pripravljeni, in da bi še enkrat poskusili, ko se pripravijo.

Nadaljevala je skupina, kjer so v predstavi nastopale lutke: Duhec Orion (iz blaga), Tema (lutka, narejena iz nogavice) in dve Čebelici (ena iz blaga, ena iz nogavice). Fant, ki je animiral Oriona, je začel z zehanjem. V tej skupini so otroci govorili zelo tiho, tako da se je njihova beseda večkrat izgubila. V igro so se popolnoma vživeli, njihova povezanost z lutkami se je opazila tako, da so ves čas opazovali lutke. V tej zgodbi se je Orion odpravil spat, nato ga je zbudila Tema, ki je bila zelo prijazna. Na koncu so samo igrali z lutkami in niso več govorili. Orion se je spoznal s Čebelicami in Temo, nato pa so se prišli priklonit.

Naslednji so se predstavili otroci z lutkami Orion, Tema in Pes. Lutke so bile izdelane iz nogavic in z veliko podrobnostmi. V nogavicah sta bili izrezani dve luknji, kamor so animatorji dali prste, glave lutk so bile napolnjene z vato, tako da je glava lutke stala pokončno in si s tem pridobila tudi gibanje. Fant, ki je izdelal Psa, je za lajež uporabil tulec WC-papirja, s katerim je tulil v luno. Izdelal si je tudi hišo in prevozno sredstvo iz škatel. Njihova predstava je požela največ smeha, saj je imel Pes dolg jezik, ki je bil otrokom zelo všeč, prav tako jih je zabavalo tudi gibanje lutk. Otroci za paravanom so se zelo zabavali in vživeli v igro, zaradi smeha pa je njihovo besedilo postalo večkrat neslišno. Animatorji lutk so večji del lutkovne predstave zaigrali le z raznimi zvoki in gibi lutk. Večkrat lutke niso sodelovale med sabo, temveč je vsaka delala svojo stvar.

Nato je nastopila še zadnja skupina z lutkami Orion, Tema in Pajek. Pajek je bil iz škatle, iz katere so visele njegove noge, Orion in Tema sta bili iz nogavic. Ker je deklica v tej skupini imela neposušeno lutko, si je izposodila lutko Čebelico. Igra je bila zelo kratka, zgodba se je odvijala okrog Pajka, ki je bil žalosten, ker ga Orion ne mara.

Vsako predstavo je začel Vejko, ki so si ga otroci izposodili, da je predstavil naslov lutkovne predstave, kot sem to naredila jaz v svoji predstavi.

Pri predstavah je prihajalo do valov smeha zaradi smešnih besed ali gibov lutk. Večkrat se nastopajoči otroci za sceno niso dovolj dobro slišali, ker so govorili pretiho ali pa je bil smeh gledalcev preglasen, saj preprosto niso mogli pozabiti kakšne šale.

Na koncu, ko so vse skupine zaigrale svoje predstave, je ponovno poskusila 4. skupina.

Predstave so bile zaigrane bolj za animatorje lutk, ki so se za sceno zelo zabavali. Nastopajoči niso bili pozorni na to, ali jih gledalci slišijo ali se zgodba povezuje in ima rdečo nit ali so lutke dovolj vidne in ali se animatorji lutk ne opazijo. Otroci so bili ustvarjalci v igri, z domišljijo so ustvarjali lastno pot na unikaten in izvrsten način. S tišino in gibi lutk, ki so gledalce še posebej zabavale, so se izražali z nebesedno komunikacijo, eksperimentirali so z glasovi in besedami.

Lutkovne igre so se sproti nadaljevale, bile so improvizirane in predvsem igra za nastopajoče. S tem so se zabavali, se podali v svet domišljije, razmišljali o drugem svetu, v katerem oni ustvarjajo dogodke. To pa ni motilo gledalcev, ki so z zadovoljstvom na obrazu in zanimanjem opazovali igro drugih otrok.

Slika 16: Igra z lutkami

Pri izdelavi lutk in predstave je bil uspešen vsak otrok. Pri tem so otroci razvijali samozavest in zaupanje v svoje sposobnosti.

3. 6. 3 PRIPRAVA 3

Tematski sklop: LUTKOVNA PREDSTAVA ZA OTROKE

Vrtec: Jelka, enota Vila

Vzgojitelj: Tomaž Kocman

Skupina: Gumbki

Starost: 5–6 let

Datum: 1. 6. 2015

METODIČNA RAZČLENITEV

Operativni cilji:

- otrok spremlja lutkovno predstavo,
- razvija ustvarjalnost ob izdelavi svoje lutke,
- lutkovno predstavo zaigra,
- razvija izražanje in komunikacijo, ko nastopa pred otroki iz svoje skupine.

Oblike dela: skupna, skupinska, individualna.

Metode dela: pogovor, razlaga, opazovanje, izdelovanje.

Pripomočki: lutke Vejko, Orion in Tema, scena, platno za lutkovno predstavo, radio, glasba, fotografije strahov, rekviziti za lutkovno predstavo in material za izdelavo lutk: blago, škarje, lepilo Mekol, slamice, palčke, karton, volna, nit ...

VSEBINSKI DEL

1. Uvod v dejavnost, scenarij za lutkovno predstavo

ORION IN TEMA

Glasba 1: Orion priskaklja na oder, veselo pleše, glasba se počasi utiša pri 12 sekundah in preneha.

Orion: Dober dan! Ime mi je Orion. Lahko bi rekli, da se bojim mnogo reči. Mama pravi, da imam samo bujno domišljijo, da se mi v resnici ni treba bati ničesar ... No, ona že tako pravi ... Meni pa se zdi, da je svet poln strašljivih reči!

Ose, morje, psi, pošasti, vesolje, dekleta, pajki, prepadi, omare, nevihte, frizerji, oh, oh (*Orion se trese*)... Česa pa se bojite vi?...

Orion: Od vseh stvari pa mi je najbolj strašna ... TEMA!

Orion: Oh, joj, oh, joj! Da bi rešil to svojo težavo, sem seveda poskusil že vse mogoče ... Kot na primer:

- skrivati se pred temnimi prostori, v katerih prežijo pošasti (*se skriva*),
- izogibati se teme (*še naprej se skriva, počasi gleda preko scene, naglo se obrača v eno in v drugo stran*),
- izboljšati nočni vid (*si natakne očala*),
- pojesti korenje (*poskuša korenje*),
- ujeti sonce (*rumen balon, okrog katerega je zavezana vrv, ki jo vlačijo za sabo*).

Pa nič ne deluje ... Še preden se zavem ... je spet čas za spanje!

Glasba 2: Uspavanka, glasba je tiho (dovolj glasno, da se sliši, dovolj tiho, da ne moti besedila v ozadju).

Mama (*glas od daleč*): Lahko noč, Orion!

Orion: Lahko noč, mama! (*Tiho*): Sovražim čas za spanje!

Glasba 2 počasi preneha.

Orion se odpravi v posteljo, se pokrije do ušes, ven kukajo samo oči. Gleda naokrog, če se kaj dogaja, ob rahlem šumu (glasba 3: ŠUM) se hitro potegne pod odejo, pride iz odeje, gleda na okrog in reče jezno:

Orion: Zdaj te imam pa že čez glavo, TEMA! Želim si, da bi ti in tvoji grozljivi glasovi in tvoje mračne pošasti in tvoja gosta črna črnina preprosto izginili ...

In takrat kar naenkrat nekaj visoko poskoči na sceno – TEMA.

Orion (*se rahlo trese od strahu*): Tristo kosmatincev!

Orion (*potiho, otrokom*): Da bom vljuden, kot me je mama naučila, da moram biti, (*glasneje, s trepetajočim glasom*): Zdravo, jaz sem Orion (*ponudi roko*).

Tema: Lepo pozdravljen, jaz sem TEMA. In Orion ... zdaj je čas, da se nehaš bati! Še posebej mene! Podajva se na dogodivščino!

Glasba 1 v ozadju.

Orion (*pogumneje*): Je pa že res čas, da se neham bati! Prav! (*Odideta s prizorišča.*)

Orion: Kam pa?

Tema: Naprej po temnih prostorih v hiši, pogledat, če je res tako strašno. Najprej greva v omaro (*Orion in Tema pokukata v omaro*), nato greva pod posteljo (*pogledata pod posteljo*), za konec pa pojdiva še v klet (*se odpravita po stopnicah do kleti*).

Orion: Temni kotički so najbolj zabavni! Tema, kaj pa vsi grozljivi zvoki, ki prihajajo od zunaj.

Zaslišijo se veter, rahlo razbijanje, ššš, zum, tap.

Tema: Pridi, greva ven!

Orion: Ojoj!

Orion in Tema se odpravita ven, potepata se po ulicah.

Tema: Poglej, Orion. To sploh ni tako strašno.

Orion: Res je! Ampak še vedno me je strah nočnega neba.

Tema: Pridi, odpeljem te tja!

Orion se usede Temi na hrbet in poletita nad mesto.

Orion: Vaaaav! Tema je čarobna in zabavna in zanimiva! Ni me več strah, Tema je moja prijateljica.

Tema: Zdaj pa se odpraviva domov. Spati moraš, Orion.

Orion: Ja in sedaj me več ne bo strah.

Tema in Orion poletita do postelje, Orion se pokrije z odejo, že leži, ko se nenadoma dvigne in pove:

Orion: Nočem, da odideš, Tema!

Tema: Nikoli ne bom daleč stran. Lahko noč, Orion.

Orion: Lahko noč, Tema (*zaspi*).

2. Prehod od zgodbe h kratkemu pogovoru z otroki

Predstava se konča, pridem pred sceno in otroke vprašam, kako se je zaključila predstava tokrat. Kdo je vse nastopal, kam sta Tema in Orion šla, zakaj, kaj je spoznal Orion, kako se je zgodba končala ...

3. Razdelitev v skupine

V igri nastopata Orion in Tema, tako bodo otroci po parih zaigrali lutkovno predstavo.

Najprej se razdelijo v skupine strahov, ki so jih oblikovali v pretekli dejavnosti. Tisti otroci, ki že imajo izdelano lutko Oriona ali Teme, ostanejo v igralnici, kjer je

pripravljen paravan. Otroci, ki še nimajo teh dveh lutk, odidejo v igralnico ustvarjat svojo lutko.

4. Dejavnosti po zgodbi

V obeh skupinah se otroci najprej skupno dogovorijo, kako bodo razdeljeni v paru. Vsak, ki ima lutko Oriona, poišče otroka, ki ima lutko Teme. Ko so razdeljeni po parih, otroci, ki že imajo lutke, pripravljajo svoje nastope, ostali pa se prav tako razdelijo v pare in izdelujejo svoje lutke.

Skupine se odpravijo v kotičke, izdelajo svoje lutke, se z lutkami igrajo, jih preizkušajo in ustvarjajo svoj nastop.

.

- **Skupina 1:** Vaja predstave, otroci se dogovarjajo in v sodelovanju ustvarjajo predstavo, ki jo bodo predstavili drugim otrokom. Po predstavah te skupine se še naprej igrajo s svojimi lutkami.
- **Skupina 2:** Otroci izdelujejo lutko Oriona ali Teme. Otroci izdelajo lutke in si ogledajo predstave otrok iz prve skupine, nato se še sami dogovarjajo in v sodelovanju ustvarjajo predstave, ki jih zaigrajo za ostale otroke.

5. Zaključek

Najprej zaigrajo svoje lutkovne predstave otroci iz prve skupine, kjer že vsak ima svojo lutko iz pretekle dejavnosti. Otroke v drugi igralnici, ki so v tem času izdelovali svoje lutke, povabijo na ogled predstave. Otroci, ki so si izdelovali lutke, po predstavah uporabijo svoje lutke, se z njimi igrajo in v sodelovanju ustvarjajo lutkovne predstave. Ko so pripravljeni, povabijo otroke iz prve skupine, da si ogledajo njihove predstave.

ANALIZA

Otroci so se najprej spomnili, da niso prejšnjič še vsi zaigrali svoje lutkovne predstave z Orionom, njegovimi strahovi in Temo, ker nekatere lutke še niso bile popolnoma pripravljene. Ko so zaigrali vsi, ki prejšnjič niso, je še nekaj otrok želelo ponoviti svoje lutkovne igre. Vse je minilo zelo hitro, bilo je predvsem razvedrilo za animatorje lutk in ne toliko za gledalce, saj so se nastopajoči vživeli v svojo igro in niso bili pozorni, ali jih gledalci lahko spremljajo.

V nadaljevanju sem jim povedala, da imam za njih pripravljeno predstavo o Orionu in Temi, vendar jo bom zaključila tako, kot je napisano v knjigi. Otroci so mi prisluhnili, po predstavi pa so ugotovili, kam vse je Tema peljala Oriona in kaj je Orion odkril – da se ničesar več ne boji.

Razdelili so se v dve skupini; tisti, ki so imeli izdelani lutki Oriona in Teme so predstavljali prvo, tisti, ki ju še niso imeli, pa drugo skupino. Prva skupina se je odpravila v sobo, kjer se je odvijala predstava. Tam so si poiskali kotiček in ustvarjali lutkovne predstave po predstavi, ki so si jo ogledali. Fant, ki je imel izdelano lutko Duhca Oriona, in fant z avtizmom sta se med pripravo lutkovne predstave zelo vživela v igro in se kar nekaj časa igrala z lutkami po svoje. Obiskovala sta veselje in brez besed ustvarjala igro. S tem sta razvijala svojo nebesedno komunikacijo.

Drugi fant ni želel uporabljati svoje lutke Teme, ker je želel biti Orion, niti ni želel izdelati svoje lutke, tako da je uporabil lutko Oriona, s katero sem nastopala jaz. Ko so bili vsi pripravljeni, da zaigrajo svoje predstave, in so želeli svoje nastope pokazati ostalim otrokom, so jih povabili na ogled predstave. Pri predstavi sta prva nastopajoča želela uporabiti glasbo, ki je bila uporabljena v moji predstavi, temu so sledili tudi drugi, ki so si želeli v predstavah živahno ali umirjeno glasbo ali obe.

Otroci, ki so imeli nove lutke, so po končanih nastopih preizkušali svoje lutke in ustvarjali predstavo Orion in Tema. Ko so vsi končali, so se odpravili v kotiček k prvi skupini in jih skupaj z lutkami povabili na ogled njihovih predstav.

Slika 17: Lutkovna predstava

Predstave so sledile poteku zgodbe, ki so si jo zapomnili. Ponekod so samo hiteli od enega prizora k drugemu, ne da bi kaj posebej razlagali gledalcem, kaj se dogaja, kaj kdo govori. Ponekod pa so en prizor, ki se jim je zdel še posebej zanimiv ali pomemben, zelo podrobneje pokazali in tudi veliko o njem povedali. Nekateri so pozabili potek besedila in so si zapomnili samo določene prizore in so le-te uprizarjali po svoje, kot se jim je zdelo prav, in s tem pokazali svoje dojemanje zgodbe in razvijali domišljijo ter ustvarjalnost.

Na odru, za paravanom, so se igralci igrali s svojimi lutkami in niso razmišljali o tem, ali gledalci sledijo. Improvizirali so in uživali. Opazovali so lutke, jim vdahnili življenje in niso bili pozorni na svet okoli sebe. Vse predstave so bile zelo dodelane, uporabljali so tudi glasbo, zelo so se potrudili s predstavami in zgodbo in da so bili dovolj glasni. Trudili so se tudi, da so bile lutke vedno na paravanu in vidne za gledalce, čeprav se jim je včasih katera lutka nehote skrila.

3. 6. 4 PRIPRAVA 4

Tematski sklop: PRIPRAVE NA LUTKOVNO PREDSTAVO, prvi del

Vrtec: Jelka, enota Vila

Vzgojitelj: Tomaž Kocman

Skupina: Gumbki

Starost: 5–6 let

Datum: 3. 6. 2015

METODIČNA RAZČLENITEV

Operativni cilji:

- spodbujanje otroka k radovednosti in veselju do umetnosti s pogovorom o bontonu v gledališču,
- otrok spoznava in dopolnjuje znanje posamezne umetniške zvrsti, gledališča,
- ustvarja plakat o gledališču,
- spremlja pravljico,
- samostojno se odloči, katera bo njegova vloga pri lutkovni predstavi,
- razvija izražanje in komunikacijo, ko pripoveduje obnovo pravljice.

Oblike dela: skupna.

Metode dela: pogovor, razlaga, opazovanje.

Pripomočki: Mini plakat (polovica šeleshamerja), slike pravil, knjiga O miški, ki je zbiral pogum, slike z osebami v zgodbi, slike delavcev v gledališču, skenirane fotografije zgodbe in vrv.

VSEBINSKI DEL

1. Uvod v dejavnost

Izdelamo plakat o bontonu v gledališču.

Pogovarjamo se o pravilih v gledališču: smo tiho, ne govorimo, prisluhnemo, poslušamo, ne jemo, ne pijemo, ne hodimo na oder/prizorišče, ne mečemo stvari na oder/prizorišče.

Slike prilepimo na plakat.

2. Zgodba za lutkovno predstavo

Otroke povabimo k poslušanju zgodbe, po kateri bodo pripravili lutkovno predstavo.

Otroci dobijo nalogo, da se vedejo, kot bi se v gledališču.

Preberemo pravljico O miški, ki je zbirala pogum.

3. Prehod od zgodbe h kratkemu pogovoru z otroki

Se pogovarjamo, kdo vse nastopa v zgodbi, koga vse miška obišče, česa jo je bilo strah, kako je premagala svoj strah ...

Na plakat prilepijo slike nastopajočih in pripišejo svoja imena (kdo bo izdelal in animiral katero lutko).

Pogovorimo se, kdo še vse skrbi, da v gledališču deluje vse tako, kot mora (režiser, scenograf, tisti, ki skrbi za glasbo, rekvizite, vratar in blagajnik), zraven se prilepijo slike oseb oziroma pripomočkov in napišejo njihova imena – kdo kaj predstavlja oziroma kdo je za posamezno nalogo odgovoren.

4. Zaključek

Obnovimo pravljico s skeniranimi slikami iz knjige in jih damo na časovni trak (vrv, slike so luknjane, skozi luknjo potegnemo vrv), preverimo, ali je vse v pravem vrstnem redu. Vrvi prilepimo na steno.

ANALIZA

Ob plakatu smo se pogovarjali o tem, kako se obnašati v gledališču. Postavila sem jim nekaj vprašanj o tem, kako naj bi se obnašali. Ko so odgovarjali na vprašanja, sem ugotovila, da kar dobro vedo, kako se vesti v gledališču, da je spoštljivo do nastopajočih.

Nekaj njihovih odgovorov na vprašanje, kako se obnašamo v gledališču.

- Smo tiho.
- Nič ne kričimo.
- Ne smemo blizu odra.
- Ne smemo jesti pokovke.
- Ne smemo motiti igralcev.
- Ne sme se prepirati.
- Ne smemo imeti telefonov (Sofija ob znaku za prepoved hrane).
- Ne smemo slikati. Ker je blisk in lahko zmoti nastopajoče.
- Ne smemo metati reči.
- A tudi rože? Rože lahko mečemo, če nam je všeč predstava.
- Če ne, pa lahko mečemo paradižnike.

Slika 18: Bonton v gledališču

Na koncu smo še obnovili znanje, kdo poleg nastopajočih vse dela v gledališču.

Po končanem plakatu sem jih povabila, da prisluhnejo zgodbi O miški, ki je zbirala pogum, zgodbi, ki jo bodo sami preoblikovali v lutkovno predstavo v tako, kot bi bila, če bi sami sedeli v gledališču in jo gledali.

Ko jim je vzgojitelj povedal, da jih bo med predstavo snemal in opazoval, ali se lepo obnašajo »v gledališču«, medtem ko poslušajo zgodbo, ga je en fant opozoril, da ne sme snemati v gledališču, ker to lahko moti nastopajoče. Vzgojitelj se je zato odločil, da ne bo snemal, ko so otroci v gledališču. Svojo nalogo so otroci vzeli resno in so medtem, ko sem brala pravljico, poslušali, opazovali in poskušali čim manj motiti moje branje.

Po prebrani pravljici so otroci ugotavljali, kdo vse nastopa v zgodbi. Takoj so si zapomnili osebe in jih znali naštet po vrstnem redu.

Ker me je res zanimalo, ali so si zgodbo zapomnili, sem jih izzvala, naj sami obnovijo zgodbo brez besedila s pomočjo slik iz knjige, ki sem jih kazala. Pripovedovali so zgodbo, našteali še enkrat vse osebe, nato smo izdelali še plakat s slikami oseb v zgodbi. Tisti, ki so želeli nastopati v lutkovni zgodbi, so si izbrali vlogo. Vsak si je izbral sliko vloge (npr. sliko pajka ali sliko miške), jo prilepil na plakat in zraven napisal svoje ime.

Slika 19: Branje pravljice O miški, ki je zbirala pogum

Otroci so si brez prerekanja razdelili vloge, ker pa niso mogli vsi nastopati, je vlogo dobil tisti, ki se je javil prvi. Pri tem ni bilo nobenih problemov, otroci so si brez nesoglasij razdelili vloge. V primeru konfliktov bi težavo lahko rešili tudi tako, da bi večkrat ponovili igranje, otroci pa bi si medtem vloge zamenjevali.

Da bi se vsi počutili pomembni, sem otrokom povedala, da je v gledališču še veliko ljudi, ki poskrbijo za predstavo, čeprav ne nastopajo v njej. Otroci so začeli naštevati te osebe (režiser, scenograf ...), za katere so vedeli, da so pomembni in da ogromno pripomorejo k lutkovni predstavi. Izbrali so si vloge in določili, za kaj bodo odgovorni v gledališču. Vsak je dobil sliko s svojo vlogo, jo prilepil na plakat in pripisal svoje ime. Z vsemi dodeljenimi vlogami so spet prisluhnili zgodbi, ki jo bodo pripravili.

Slika 20: Plakat z razdeljenimi vlogami

Razdelila sem skenirane slike iz knjige vsem, ki bodo nastopali v predstavi, jaz pa sem brala zgodbo. Otroci so pozorno poslušali in položili sliko na tla v vrstnem redu, ko je njihova vloga prišla na vrsto. Da bi se otroci prepričali, da so slike zgodbe v pravem vrstnem redu, so sami preverili zgodbo, jo obnovili, slike pa nato pritrdili na vrv in vrv prilepili na steno. Tako so si lahko vedno pogledali zgodbo, ki jo bodo pripravili za otroke iz drugih skupin.

Slika 21: Otroci držijo časovni trak zgodbe O miški, ki je zbirala pogum

Otroci so nato še nekaj časa sedeli pred plakatom z vlogami in razmišljali o svojih vlogah, ki so si jih razdelili. Ugotavljali so, kaj vse morajo pripraviti naslednjič. Režiser se je zagreto pripravljaj na potek, ugotavljal je, kakšno bo njegovo delo, in se odločil, da si bo izdelal tablico, s katero bo lahko povedal: »Akcija!«. Vsi so se nastopa zelo veselili in ga napeto pričakovali. Deklica, ki se je odločila, da bo nastopala v glavni vlogi – miški, je še enkrat obnovila zgodbo s pomočjo slik iz knjige, ki so bile prilepljene na steni.

3. 6. 5 PRIPRAVA 5

Tematski sklop: *PRIPRAVE NA LUTKOVNO PREDSTAVO, drugi del*

Vrtec: Jelka, enota Vila

Vzgojitelj: Tomaž Kocman

Skupina: Gumbki

Starost: 5–6 let

Datum: 5. 6. 2015

METODIČNA RAZČLENITEV

Operativni cilji:

- otrok izdelava lutke, sceno, pripravi glasbo, rekvizite, vstopnice, nastop,
- ustvarja lutkovno predstavo,
- razvija izražanje in komunikacijo, ko pripoveduje obnovo pravljice in ko nastopa.

Oblike dela: skupna.

Metode dela: pogovor, razlaga, opazovanje.

Pripomočki: blago, nogavice, karton, šeleshamer, volna, palčke, slamice, WC-rolice, škarje, lepilo, lepilo Mekol, vroče lepilo, barvice.

VSEBINSKI DEL

1. Uvod v dejavnost

Zgodbo obnovimo s slikami, ki so prilepljene na steni. Spomnimo se, kako je potekal miškin potep.

Otroci pregledajo plakat, na katerem je zapisano, katera vloga je čigava, in poiščejo vloge v knjigi ter ugotavljajo, kdaj se kdo pojavi v predstavi.

2. Ustvarjanje pripomočkov za lutkovno predstavo

Nastopajoči:

- izdelajo svoje lutke (mama, dojenček, miška, pajek, dva ptička, netopir, sova, mačka).

Režiser:

- izdelava pripomočkov, ki jih potrebuje za režijo, spremlja vse otroke, preverja, kako jim gre, jim svetuje s svojimi idejami in
- je »šef«.

Scenograf:

- izdelava sceno, pripravi prizorišče, uredi oder.

Glasba:

- otroci, ki skrbijo za glasbo, iščejo glasbo, ki bi jo uporabili pri zgodbi, razmislijo, katera glasba bi bila na začetku, na sredini in na koncu.

Rekviziti:

- otroci, ki skrbijo za rekvizite in pripomočke, prelistajo knjigo in pregledajo, katere rekvizite potrebujejo (odejica, košara, pajkova mreža, lestev, sir, vrečka ...).

Vratar:

- poskrbi za vrata, jih okraša, pripravi vse potrebno za vhod in
- pomaga scenografu pri pripravi odra.

Blagajnik/vstopnice:

- blagajniki pripravijo toliko vstopnic, kot je število povabljenih, in za vsako skupino s pomočjo vzgojitelja napišejo vabila,
- otroci, ki izdelujejo vstopnice, bodo na lutkovno predstavo, ki bo v sredo, 10. 6., povabili ostale otroke iz vrtca in jim odnesli vstopnice in vabila, tako da bo vsak otrok imel vstopnico za gledališče.

4. Zaključek

Otroci poskusijo s svojimi lutkami zaigrati nastop. Vratar se pretvarja, da sprejema otroke, blagajniki, da odtrgajo vstopnice, scenograf skrbi, da lahko igralci uporabijo oder, mojster glasbe, da je predstava obogatena z glasbo, tehnični delavci, da je vsak rekvizit na odru ob pravem času. Režiser seveda opazuje nastop in usmerja nastopajoče. Seveda to gre, če so vsi pripomočki pripravljeni. Otroci, ki v tistem trenutku nimajo nobene naloge, gledajo nastop. Po zaključeni predstavi tudi sami predlagajo izboljšave. Vajo ponovijo večkrat.

ANALIZA

Začeli smo z obnovo zgodbe O miški, ki je zbiralala pogum. Otroci so jo pripovedovali, pomagali so si s slikami, prilepljenimi na steni. Vsak je imel možnost, da pove, česa se spomni. Po obnovi zgodbe so si ogledali plakat, kjer so zapisane vloge otrok, vsak se je spomnil, kaj mora pripraviti.

Slika 22: Otroci držijo plakat s svojimi vlogami za lutkovno predstavo

Poiskali so prostor, po mizah so razpostavili material – blago, kartone, palice, volno ... – nastopajoči so izdelovali devet lutk. Fant D., ki je imel izbrano vlogo, a ga ne bo na predstavi, je pomagal fantu A., ki se je odločil, da bo njegovo vlogo prevzel, izdelovati netopirja. Fant D. je bil zelo žalosten, ker ga ne bo, saj si je srčno želel sodelovati na predstavi.

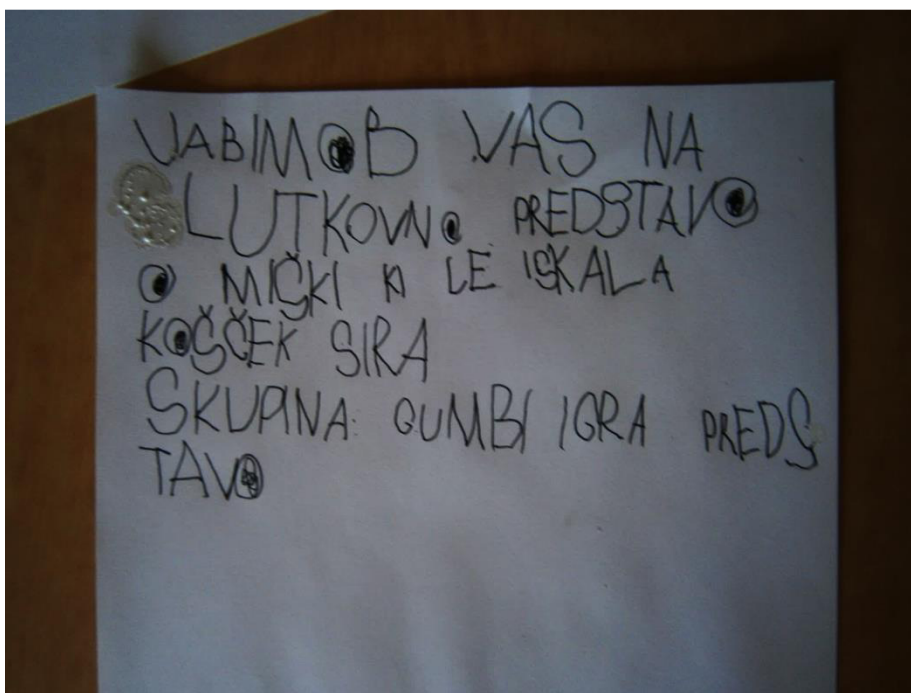
Slika 23: Pripravljanje lutkovne predstave

Scenograf je izdeloval sceno sam, zato sta dva otroka, ki sta skrbela za glasbo in zaključila zelo hitro, pomagala scenografu, ki je potreboval pomoč. Trije otroci so izrezali vstopnice, vsi pa so s pomočjo vzgojitelja napisali še vabila za skupine. Za pisanje se je javil tudi otrok, ki še ne zna dobro pisati. Vzgojitelj jim je pomagal pri pisanju tako, da jim je črkoval besede in premore. Če kdo od otrok katere črke ni poznal, mu je vzgojitelj na drugem papirju pokazal, kako se napiše. Pomagal jim je tudi vratar, potem ko je okrasil vrata, skozi katera bo sprejemal in pozdravljal gledalce. Režiser, ki si je zaželel tablo, s katero bi povedal: »Akcija,« je le-to izdelal. Ko je končal, je pomagal drugim, opazoval, ali vse poteka kot mora.

Slika 24: Režiser pripravlja svojo tablo »Akcija!«

Za rekvizite so skrbale tri deklice, ki so s pomočjo knjige opazovale, kaj vse potrebujejo nastopajoči za predstavo.

Slika 25: Vabilo na lutkovno predstavo

Slika 26: Pripravljanje scene

Otroci so pridno in vestno izdelovali vse potrebno za predstavo. Ko so končali, smo najprej pospravili igralnico, ker je bilo vse zelo razmetano.

Največ težav je imel scenograf, ki ni vedel, kako bi se lotil izdelovanja scene. Na koncu so mu pomagali že skoraj vsi otroci. Sceno so lepili na stiropor, ki so ga prilepili na mizo, ki je služila kot paravan. Nekateri otroci so opazovali pripravo odra in pomagali z različnimi predlogi. Povedali so, ali je vse dobro videti in kaj morajo še dodati. Ker sta bila dogajalna prostora na sceni slabo razvidna, se je scenograf odločil, da ju bo treba označiti. Na sceno so napisali, kje je podstrešje in kje miškin dom.

Izdelovanje lutk in scene je dolgo trajalo, tako da smo morali vajo preložiti na naslednjič, ko se je lepilo na sceni in lutkah že popolnoma posušilo.

Nekateri otroci so na koncu stali pred paravanom in ugotavljali, da so dobro naredili. Že takoj so tudi povedali, da bo predstava res dobra, saj so se zelo potrudili s pripravo vseh potrebnih pripomočkov.

Slika 27: Postavljanje scene

Nekaj fantov se je odločilo, da je treba tla posesati, saj sta scenograf za sceno in vratar za okrasitev vrat uporabila veliko stiropora, ki se je razdrobil, da je bilo v igralnici videti, kot bi snežilo. Dejavnost smo zaključili s pospravljanjem, otroci so se pri tem zelo angažirali in vestno pospravili vse, kar so uporabljali za ustvarjanje.

Slika 28: Pospravljanje igralnice

3. 6. 6 PRIPRAVA 6

Tematski sklop: VAJA NASTOPA

Vrtec: Jelka, enota Vila

Vzgojitelj: Tomaž Kocman

Skupina: Gumbki

Starost: 5–6 let

Datum: 8. 6. 2015

METODIČNA RAZČLENITEV

Operativni cilji:

- otrok vadi nastopanje za lutkovno predstavo pred otroki iz svoje skupine,
- opazuje, posluša lutkovno predstavo.

Oblike dela: skupna, skupinska.

Metode dela: pogovor, razlaga, opazovanje.

Pripomočki: lutke, scena, rekviziti za lutkovno predstavo, glasba.

VSEBINSKI DEL

1. Uvod v dejavnost

Otroci obnovijo zgodbo s pomočjo slik.

2. Vaja

Otroci s svojimi lutkami zaigrajo nastop. Vrtar se pretvarja, da sprejema otroke, blagajniki, da utrgajo vstopnice, scenograf skrbi, da lahko igralci uporabijo oder, mojster glasbe, da je predstava obogatena z glasbo, tehnični delavci, da je vsak rekvizit na odru ob pravem času. Režiser opazuje nastop in usmerja nastopajoče.

Otroci, ki v tistem trenutku nimajo nobene naloge, gledajo nastop. Po končanem nastopu tudi sami predlagajo izboljšave. Vajo ponovijo večkrat.

ANALIZA

Najprej so otroci v prostoru, kjer je bilo gledališče, obnovili zgodbo O miški, ki je iskala pogum, in to brez slik, da bi ugotovili, ali se še spomnijo, kdaj kdo nastopa. Takoj so ugotovili, da deklice, ki bi morala igrati mamo, in njene lutke ni, niti ju ne bo na predstavi. Vloge so bile razdeljene, zato nihče ni želel prevzeti njene. Fant, ki je imel izdelano lutko Duhec Orion, se je odločil, da bo on nastopil, vendar ni želel izdelati nove lutke. V predstavi je imel vlogo ptičke, ker pa sta bili ptički dve, je lahko zamenjal svojo vlogo. Odločil se je, da bo nastopal z Duhcem Orionom, ki bo v vlogi mame miške. Otroci so se z njim strinjali in odšli po svoje lutke. Scena je bila postavljena, hitro so tudi popravili, kar se je odlepilo, pripravili so rekvizite in glasbo in prva vaja se je začela.

Na prvi vaji so bili otroci še nekoliko zmedeni, saj je bilo nastopajočih veliko, prostora za sceno pa premalo. Tisti, ki so odigrali svojo vlogo, se niso takoj umaknili naslednjim nastopajočim. Nekateri so pozabili svoje besedilo ali preprosto niso vedeli, kdaj so na vrsti, zato je bilo za sceno še veliko šepetanja. Dogovorili smo se, da se morajo tisti, ki so svojo vlogo že odigrali, takoj dati prostor naslednjim.

Otroci, ki niso nastopali, so pomagali s svojimi opazkami. Ugotovili so, da se nastopajoče včasih ne sliši in da morajo biti bolj glasni.

Še enkrat smo ponovili vrstni red nastopanja. Otroke sem med igro večkrat ustavila, saj sem opazila, da so zmedeni, in jim pomagala pri nadaljevanju. Na začetku sem morala otrokom večkrat ponoviti, kdaj so na vrsti. Predlagala sem jim, naj se za platnom posedejo v vrstnem redu, v kakršnem si sledijo njihove vloge v zgodbi, tako da lahko vsak hitreje pride na sceno. Večkrat sem jih tudi opozorila, naj opazujejo in poslušajo igro, saj tako najlažje ugotovijo, kdaj so na vrsti.

Naslednji poskus nastopa je bil veliko boljši. Le besedilo so otroci včasih pozabili. Fant, ki je animiral mamo miško, svojega besedila ni povedal, ampak govoril samo: »Aja, aja, aja,« kar je zelo motilo deklico, ki je animirala miško. Sama je tudi takoj povedala naslednjemu otroku, ki je bil na vrsti, naj pride, in zgodba se je vseeno nadaljevala. Po končani predstavi, so bili na fanta, ki animira mamo miško, vsi jezni. Zaključili so, da predstava ni bila dobra, zato je režiser odločil, da potrebujejo še veliko vaje. Pri

predstavi pomemben proces ustvarjanja, in ne končni izdelek, zato kot vzgojitelji ne smemo težiti k temu, da otrok ve besedilo na pamet. Tudi pri teh predstavah se je večkrat zgodilo, da se je besedilo spreminjalo, vendar je bilo moteče le, da je fant, ki je animiral mamo, govoril nekaj čisto drugega, saj je s tem medel soigralce. Poskusila sem jih spodbuditi k medsebojni pomoči – če nekdo pozabi besedilo, mu lahko soigralec pomaga s prišepetavanjem. Tudi otroci, ki so opazovali igro, so fanta v vlogi mame miške spodbujali, naj se potrudi zaigrati čim bolje, kar ga je motiviralo, zato je obljubil, da se bo bolj potrudil. Predstavo so ponovili in tokrat je bila veliko boljša, čeprav je še vedno prihajalo do zmede pri prehodu od enega nastopajočega do drugega. Otroci, ki so gledali predstavo, so svetovali, naj še enkrat poskusijo in po dveh ponovnih vajah je postala lutkovna predstava briljantna, kar so potrdili tudi gledalci, ki so z zanimanjem opazovali ponovitve in se niso dolgočasili. Motilo jih je le to, da se lutke včasih niso dobro slišale, zato so nastopajočim svetovali glasno govorjenje.

Otroke sem med predstavo opazovala iz ozadja in tako sem jim lahko tudi hitro priskočila na pomoč pri tehničnih težavah. Pomagala sem otrokoma, ki sta skrbela za glasbo in imela pregled nad celo predstavo. Nakazala sem jima, kdaj naj glasbo prižgeta in kdaj utišata, ter jima svetovala, naj jima bo v pomoč dosledno opazovanje predstave.

Nastopajoči so bili z lutkovno predstavo zadovoljni, zato smo z vajami zaključili. Deklica, ki je animirala miško, ki je iskala pogum, je ugotovila, da morajo na dan predstave še enkrat ponoviti vajo, preden se predstava za skupine začne.

3. 6. 7 PRIPRAVA 7

Tematski sklop: LUTKOVNA PREDSTAVA

Vrtec: Jelka, enota Vila

Vzgojitelj: Tomaž Kocman

Skupina: Gumbki

Starost: 5–6 let

Datum: 10. 6. 2015

METODIČNA RAZČLENITEV

Operativni cilji:

- otrok pripravi vse potrebno za lutkovno predstavo,
- zaigra lutkovno predstavo,
- sodeluje v gledališču.

Oblike dela: skupna, skupinska.

Metode dela: govor, pripovedovanje, razlaga, pogovor.

Pripomočki: lutke, scena, rekviziti za lutkovno predstavo, glasba.

VSEBINSKI DEL

1. Uvod v dejavnost

Otroci vadijo, zaigrajo lutkovno predstavo, pripravijo vse potrebne pripomočke, sceno, rekvizite, glasbo, stole, prostor za gledalce ... Na tla položijo blazine.

2. Lutkovna predstava

Ko so otroci pripravljeni, se vratar in blagajniki odpravijo po gledalce, ki si bodo lutkovno predstavo ogledali. Pri vходу jih počakajo in pozdravijo. Ko se otroci iz drugih skupin posedejo, nekdo predstavi lutkovno igro, njen naslov, pozdravi gledalce, nato se predstava začne. Po končani predstavi se vsi priklonijo, zahvalijo in povejo, katere so bile njihove zadolžitve pri poteku lutkovne igre.

ANALIZA

Vsi otroci so bili zelo nestrpni. Takoj, ko sem prišla v vrtec, so mi z navdušenjem povedali, da bo danes predstava. Vsi so se šli pripravljat, preverjali so svoje zadolžitve in ali je vse na mestu. Nastopajoči so bili s svojimi lutkami že pripravljeni na zadnjo generalko.

Vaja je bila dobra, potekala je gladko. Nastopajoči so se odločili, da so pripravljeni na pravi nastop, da zaigrajo zares. Režiser je bil zelo zadovoljen in tudi ostali otroci, ki niso nastopali, so povedali, da je bilo zelo dobro.

Vratar in trije blagajniki – otroci, ki so pripravljali vstopnice in vabila – so se odpravili k drugim skupinam v vrtcu, da bi jih povabili na predstavo. Ko so se vrnili, so povedali, da gledalci prihajajo, in vsi smo napeto čakali v gledališču. Otroci so prihajali, vratar jih je pozdravljal in blagajniki so pobirali vstopnice. Nekateri povabljeni so prinesli bombončke vsem, ki so pripravili predstavo, in otroci so bili nad darilom zelo navdušeni.

Slika 29: Uvod v lutkovno predstavo

Ko so bili vsi v dvorani, sta dva fanta, ki sta se sama ponudila, da bosta predstavila igro, lepo pozdravila vse gledalce in povedala naslov lutkovne predstave, ki se je nato začela.

Vse je potekalo v najlepšem redu. Po koncu predstave so se nastopajoči priklonili, režiser se je zahvalil vsem, ki so prišli, in jim povedal, da so vse pripravili sami.

Slika 30: Lutkovna predstava

Nekateri gledalci so postavljali vprašanja – kaj je kdo naredil – in vsi so z veseljem odgovarjali.

Ko so gledalci odšli, sem otroke vprašala, kako jim je bilo nastopati in kakšna se jim je zdela predstava. Vsi so bili navdušeni, povedali so, da jim je bilo všeč. Sporočila sem jim, da je bil to moj zadnji obisk njihovega vrtca. En fant me je ves razočaran vprašal, ali se sedaj ne bodo več igrali z lutkami, zato sem jih spomnila, da imajo lutke, ki so jih izdelali, in da se z njimi lahko igrajo kadarkoli.

Slika 31: lutka Netopir in Tema v ozadju

Fant z avtizmom mi je povedal, da bo zelo pogrešal lutke in mene. Njegova pedagoginja me je seznaniła, da se po navadi nerad vključuje v podobne dejavnosti in da je zelo presenečena, da je sploh nastopal v lutkovni predstavi (animiral je netopirja).

Slika 32: Konec predstave

3. 7 REFLEKSIJA

Delo v vrtcu je vedno navdihujoče, še posebej, če vidiš, da otroci uživajo. Dnevi, ki sem jih preživela v vrtcu Vila z otroki iz skupine Gumbkov, so bili še posebej polni domišljije, ustvarjalni in zelo poučni. Učili smo se preko lutk, spoznavali lutkovno gledališče in ga ustvarili kar v igralnici.

Pri svojem delu sem lutke vključevala v vzgojno-izobraževalni proces tako, da sem otroke spodbujala k izdelavi lutke in predstave. Najprej so se srečali z lutko, nato so jo uporabili v svoji igri, kjer so raziskovali zmožnosti lutk in ustvarjali različne prizore. Pri začetnih dejavnostih sem jih motivirala s pogovorom in slikami, otroci pa so bili nad nekaterimi slikami tako navdušeni, da so želeli ustvariti, kar so videli. Njihova zagnanost in navdušenost sta me spodbudili za vse nadaljnje priprave in dejavnosti. Postopoma sem jih spodbujala k pripravi predstave. Nalagala sem jim vedno večjo odgovornost – najprej so izdelali svojo lutko in dokončali lutkovno predstavo, ki so si jo ogledali, nato so si ogledali lutkovno predstavo in jo nazadnje zaigrali sami. Preden so začeli z ustvarjanjem lutkovne igre, smo najprej prebrali zgodbo in jo nekajkrat obnovili, da so si otroci zapomnili potek igre, ob tem pa dobivali tudi ideje za izdelavo lutk, scene in predstave nasploh. Pri načrtovanju so bili zelo motivirani in se brez težav vključevali v dejavnosti. Razdeljevali so si vloge, iskali rešitve na težave, ki so se jim na poti do predstave pojavljale. Menim, da je spodbuda vzgojitelja k ustvarjalnosti že to, da otrokom ponudi nalogo, naj naredijo lutkovno predstavo, in otrokom se že takoj porajajo prve ideje in zamisli. Otroci ne potrebujejo veliko navodil in ukazovanj. Preprosto izvedljiva ideja je dovolj, da so motivirani in da začnejo ustvarjati.

Otrok v ustvarjanje lutk nisem želela siliti, zato sem jim prepustila svobodno voljo pri njihovi izdelavi. Menila sem, da bodo lutke podobne – iz nogavic, s prilepljenimi očmi in realne – če jih bom preveč vodila. Da sem jim pustila prosto pot, se je izkazala kot primerna odločitev, saj so vzeli otroci pripravo lutk resno, nastale so raznolike lutke, unikatne in izvrstne. Otroci so se izkazali in ker je bilo delo popolnoma njihovo, so bili nanj ponosni. Verjamem, da so pri tem krepili svojo samozavest. Niso sledili idejam odraslih, temveč sebi in svojim sposobnostim, za katere se je izkazalo, da jih je veliko in da so nanje lahko ponosni.

Izdelovali so najrazličnejše ročne lutke, pomagala sem jim le, če so brez idej prišli po pomoč, kar pa se je zgodilo malokrat. Najbolj zanimivo in razveseljivo mi je bilo, da nisem nikogar slišala, da ne želi delati lutk. Res je, da so nekateri ustvarili preproste lutke, kot na primer deklica Z., čigar lutka je bila narisana na papir in prilepljena na palico, ali fant M., ki je svoje lutke končal zelo hitro – nataknil si je nogavico s kravato, ki je zanj že bila lutka – vendar so to bile resnično njihove lutke. Nekateri so si vzeli veliko časa za izdelovanje in vložili vanj veliko truda ter domišljije. Pri tem so se naučili tudi nekaterih tehničnih rešitev uporabe materiala in lepil, kot je na primer, da lepilo za papir ne zalepi blaga in da temu služi vroče lepilo.

Slika 33: Ustvarjanje

Prinesla sem jim veliko materiala in otroci so brez ustavljanja posegali po njem, nastale pa so enkratne lutke, ki so jih z navdušenjem tudi uporabljali, ne samo v času dejavnosti, ampak tudi kasneje v prosti igri. Ponosno so jih tudi pokazali vzgojiteljem in ostalim otrokom. Pri opazovanju otrok in njihovem veselem pričakovanju predstave, ki so jo pripravljali, sem ugotovila, da otroci zelo radi ustvarjajo, še raje pa svoje ustvarjanje predstavijo in pokažejo. Lutkovne igre pa niso težko pričakovali samo otroci iz skupine Gumbkov, temveč tudi otroci iz drugih skupin. Po končani dejavnosti sem z njimi večkrat šla na igrišče, kjer sem spoznala tudi otroke iz drugih skupin, in malo pred težko pričakovano sredo, ko je bila na sporedu predstava otrok iz skupine Gumbkov, mi

je nekaj deklic iz druge skupine pripovedovalo, da so bili povabljeni na lutkovno predstavo in da jo že nestrpno pričakujejo. Zanimalo jih je, ali sem bila tudi jaz povabljena. Ko sem ugotovila, da govorijo o predstavi, ki jo pripravljajo otroci iz skupine Gumbkov, sem se kar pošteno nasmejala.

Predstava res ni bila profesionalna, lutke so bile preproste, vendar so trud, čas in ideje, ki so jih otroci vložili vanjo, in vse, kar so z njo pridobili, bili vredni vsakega napora in vseh priprav, in to mi bo vedno ostalo v spominu.

4 ZAKLJUČEK

»Svet lutk je svet poezije, humorja, satire, domišljije, ki ne pozna meja med ljudmi, živalmi, rastlinami in predmeti. To je izmišljen in stiliziran svet, stkan iz najtanjšega prediva – domišljije.« (Žigon, 1992, str. 5.)

Lutke so prisotne v človeški zgodovini že od samega začetka, čeprav se sprva niso tako imenovala in niso imele popolnoma take funkcije, kot jo imajo danes. Skozi zgodovino se je njihova vrednost in uporabnost spreminjala, prav tako kot se je spreminjal svet in ljudje. Kot maliki in verski kipi so simbolično prevzemale vlogo božanstva in nadnaravnega, kasneje so služile lahkotni zabavi, dandanes pa niso samo način zabave, izražanja in žlahtna vrsta gledališča, marveč tudi izredno priporočljiv pripomoček za vzgojo otrok. Priljubljene so še posebej v vrtcu, kjer služijo predvsem kot vir ustvarjalnosti in domišljije. Z malo domišljije lahko otroke z lutkami odpeljemo v svet znanja, odkrivanja, raziskovanja in jih pustimo, da spoznavajo sebe, druge in svet ter pri tem uživajo.

V času, ko sem z otroki soustvarjala predstavo, se je moje mišljenje, da otroci ne potrebujejo veliko igračk in lutk, ampak jim moramo dati možnost, da sami ustvarjajo svoje igrače in lutke, samo še okrepilo. Dovolj je, da jim damo v roke najrazličnejši material – od starih nogavic, plastičnih vreč do kartonskih ostankov WC-rolic. Njihova domišljija nima meja, za preprosto lutko lahko uporabijo karkoli. Otroci imajo veliko domišljije in pripravijo lahko briljantne predstave. Naša naloga v otroški igri je, da otrokom predstavimo lutke, jih popeljemo v ta svet in jim damo na voljo čim več dejavnosti z raznovrstnimi materiali, ki nadgrajujejo njihov razvoj.

Lutka vpliva na področja otrokovega čustvenega, socialnega in spoznavnega razvoja ter na razvoj domišljije, pozitivne samopodobe, samozavesti, empatije in ustvarjalnosti. Otroku pomaga pri oblikovanju socialnih veščin, nebesedni komunikaciji, preko lutke otrok išče tudi spremenljive načine za izražanje čustev in se uči razločevati med fantazijo in resničnostjo.

S pomočjo vzgojitelja začnejo otroci z raziskovanjem lutk in s tem svojih zmožnosti. Z lastno domišljijo in ustvarjalnostjo lahko samostojno izvedejo lutkovno predstavo ob

spodbudah vzgojitelja. Pri tem otrok potrebuje svobodo za razvoj idej, je ustvarjalen v igri, pomembno pa je, da se osredotočimo na proces ustvarjanja, in ne samo na končni izdelek oziroma predstavo. Otroku moramo dati dovolj časa, da razvija svoje sposobnosti in možnost soustvarjanja dejavnosti. Priprava za dejavnost je naš smerokaz, nikakor pa ji ne smemo slepo slediti. V vrtcu se velikokrat zgodi, da stvari stečejo po svoje in če vidimo, da otrok pri raziskovanju in ustvarjanju uživa, mu moramo pustiti prosto pot, saj mu s tem omogočimo, da je vključen v sam proces dejavnosti.

Ugotovila sem, da otroška domišljija nima meja in da otroci radi raziskujejo, izdelujejo, ustvarjajo, s čimer se učijo in razvijajo svoje kompetence. Nobena naloga zanje ni pretežavna, če jim le-to predstavimo na pravi način.

Lutke lahko v vzgojno-izobraževalni proces vključimo s pogovorom, predstavo ali ogledom lutkovne predstave. Otroke na primeren način motiviramo in vzbudimo njihovo željo po lutkah, da so celostno vključeni v proces dejavnosti, pa ni dovolj samo, da jim govorimo in kažemo stvari, na razpolago jim morajo biti predmeti, s katerimi želimo, da se seznani. Te predmete jim moramo dati v uporabo, da z njimi animirajo, manipulirajo in raziskujejo. Prav tako jih moramo spodbujati in postavljati pred izzive, ki jih rešijo s svojo domišljijo in radovednostjo.

Otroku moramo nuditi čim več izkušenj na področju umetnosti in mu omogočati, da je poslušalec, ustvarjalec in gledalec, da načrtuje in raziskuje. Že lutke so večkrat za motivacijo dovolj, saj otroci radi posegajo po igračah in jim s svojo energijo radi vdihnejo življenje. Prav tako so lutke lahko tudi primerno sredstvo za motivacijo dejavnosti iz drugih področij v vrtcu.

Ob pripravljenih dejavnosti lahko otroka pripeljemo do tega, da samostojno izvede lutkovno predstavo, da prevzeme vaje pri izdelavi predstave v svoje roke in pri tem uživa.

5 LITERATURA

- Bastašić, Z. (1990). Lutka ima i srce i pamet. Zagreb: Školska knjiga.
- Jurkowski, H. (1998). Zgodovina evropskega lutkarstva. Novo mesto: Kulturno umetniško društvo Klemenčičevi dnevi.
- Korošec, H. (2002). Neverbalna komunikacija in lutka. V: Korošec, H., Majaron, E. (ur.) (2002). Lutka iz vrtca v šolo. Zbornik prispevkov iz teorije in prakse. Ljubljana: Pedagoška fakulteta.
- Korošec, H. (2003). Lutke in gledališka igra kot oblika simbolne igre. V: Sodobna pedagogika, letnik 54, št. 2. str. 190–204.
- Korošec, H. (2005). Lutka – otrokov vsakdan v šoli. V: Razredni pouk, št. 2, str. 35–41.
- Korošec, H. (2006). Kreativne dejavnosti z lutkami kot proces. V: Borota, B., Geršak, V., Korošec, H., Majaron, E. (2006). Otrok v svetu glasbe, plesa in lutk. Koper: Pedagoška fakulteta.
- Korošec, H. (2015). Gledališče – stičišče domišljije, ustvarjalnosti in sodelovanja. V: Vrbovšek, B. (ur.) (2015). Umetnost v vrtcu. Ljubljana: Supra.
- Korošec, H. in Geršak, V. (2011). Umetnost – prostor otrokovega doživljanja in izražanja. V: Devjak, T. In Batistič-Zorec, M. (ur.). Pristop Reggio Emilia – izziv za slovenske vrtce. Ljubljana: Pef.
- Kurilulum za vrtce. Predšolska vzgoja v vrtcih. (2008). Ljubljana: Ministrstvo za šolstvo in šport: Zavod RS za šolstvo.
- Majaron, E. (2002). Lutka pri oblikovanju mladega človeka. V: Korošec, H., Majaron, E. (ur.) (2002). Lutka iz vrtca v šolo. Zbornik prispevkov iz teorije in prakse. Ljubljana: Pedagoška fakulteta.
- Majaron, E. (2006). Animacija lutk in otrokovo gibanje. V: Borota, B., Geršak, V., Korošec, H., Majaron, E. (2006). Otrok v svetu glasbe, plesa in lutk. Koper: Pedagoška fakulteta.

Majaron, E. (2006). Čarobna moč lutke. V: Borota, B., Geršak, V., Korošec, H., Majaron, E. (2006). Otrok v svetu glasbe, plesa in lutk. Koper: Pedagoška fakulteta.

Majaron, E. (2012). Art as a Pathway to the Child. V: Kroflin, L. (ur.) The Power of the Puppet. Zagreb: UNIMA, str. 11–16.

Majaron, E. (2014). Vera u lutku. Subotica: Otvoreni univerzitet: Međunarodni festival pozorišta za decu.

Stanković, S. (1966). Kratka istorija lutke i lutkarstva. V: Dražić, B. (ur.) Uvod u lutkarstvo: Priručnik za IV razred škole za vaspitače rađen prema novom nastavnom planu i programu za opštetehnično obrazovanje. Beograd: Zavod za izdavanje udžbenika Socijalističke Republike Srbije, str. 7–20.

Trefalt, U. (1993). Osnove lutkovne režije. Ljubljana: ZKOS.

Zupančič, Z. (1993). Mali gledališki vedež. Ljubljana: Pravljično gledališče.

Žigon, L. (1992). Metoda – lutka: lutka kot vzgojno in učno sredstvo. Didaktika, str. 5–7.

6 PRILOGA

Zapis vzgojitelja Tomaža Kocmana o mojem delu v vrtcu

Vzgajamo za življenje. A življenje smo v zgodovini človeštva dodobra razdelili na posamezne znanosti in vede. Te smo nato razporedili v nekakšno hierarhijo glede na pomembnost. Tistim na vrhu posvečamo veliko pozornosti in jim tako v našem šolskem sistemu namenimo največ ur ter jih skorajda avtomatsko vključimo v vsako pomembnejše preverjanje znanja. Tistim na dnu lestvice ne posvečamo skorajda nobene pozornosti, ker "se od njih ne da živeti" in jih zato odrivamo na stran "prostočasnih konjičkov", da bi naredili še več prostora tistim na samem vrhu. Ne zavedamo pa se, da so ravno ti tisti, ki ponujajo igrišče, kjer se lahko tako mladi kot tudi odrasli prosto igrajo, eksperimentirajo in preizkušajo svoje ideje ter imajo tako redko priložnost povezovanja različnih znanj, področij in izkušenj ter hkrati bolj osebnega in praktičnega razvijanja le-teh. Eno takih področij je tudi umetnost.

V vrtcu k sreči še ni tako. Umetnosti se posveča ogromno časa, najsi bo to v obliki petja pesmi, igranja instrumentov, likovnega ustvarjanja, plesa ali gledališča. Žal pa tudi tu dejavnosti pogosto prihajajo s strani vzgojiteljev. Ti so tisti, ki si dejavnost zamislijo, izberejo temo, tehniko, pripravijo rekvizite, izdelajo vzorce, usmerjajo in vodijo otroke in se na koncu priklonijo navdušenim staršem, ki kar ne morejo verjeti, česa vsega so sposobni njihovi malčki. Prepogosto se dogaja, da so otroci marionete v rokah odraslih, kot pa da bi jih sami držali v svojih rokah.

Johana Abakumov te napake ni storila. V seriji odličnih nastopov je postavila otroke v ospredje, predala taktirko v njihove roke in s tem dokazala, da so otroci lahko odlični snovalci in zavzeti izvajalci svojega lastnega kurikula.

V uvodu so otroci z Johano spoznavali svet gledališke umetnosti, pri čemer pa je Johana, raje kot da bi uporabila razlagalno metodo, izhajala iz njihovih spoznanj in dosedanjih izkušenj. Tako so otroci sprejeli temo za svojo. Svoja spoznanja in izkušnje so otroci lahko, kakor so želeli, "zapisovali" na skupen plakat. Za prestop v igrivo spoznavanje gledališke umetnosti in veliko mero navdiha pa je odlično poskrbel Vejko.

Nato je Johana otrokom pripravila lutkovno predstavo po slikanici Orion in Strah, ki pa jo je prekinila, še preden bi se lahko Orion spopadel s svojimi strahovi. Takrat je otrokom ponudila ogromno mero naravnega, odpadnega in drugega nestrukturiranega materiala, likovnih pripomočkov in proste volje, da so si ti lahko izdelali lutko, kakršno so si zamislili sami, ter se nato z njo soočili s svojimi lastnimi strahovi, medtem ko so odigrali nadaljevanje zgodbe. To so bili mali lutkovni nastopi, ki so bolj kot na strukturirano in naučeno nastopanje spominjali na zabavno prosto igro, kjer so se otroci preizkusili tako v vlogi igralcev kot tudi gledalcev.

Sedaj smo prišli do finalnega dela, kjer stvari postanejo resnejše, a taktirko še vedno držijo otroci. Johana jim predstavi slikanico O miški, ki je zbirala pogum in nato skupaj z otroki na velikanskem plakatu zbira ideje, kaj vse potrebujemo za izvedbo lutkovne predstave po tej knjižni predlogi.

In tu pride najbolj genialni del nastopa, ko si otroci lahko sami izberejo vlogo v predstavi in se pod njo tudi sami podpišejo. Ni bolj pomembne in manj pomembne vloge. Vse so enakovredne in ključne za izvedbo predstave. Vsak otrok ima možnost, da si izbere vlogo, ki mu najbolj pristoji, glede na to, kako vidi samega sebe. In nihče ne izbere vloge, s katero bi se lahko hitro "odkrižal" svojega dela. Ne, vzamejo jo skrajno resno in se pri opravljanju le-te tudi močno potrudijo.

Nič jim ni dano ali podarjeno. Le ogromno nestrukturiranega materiala, čas in proste roke. Vsa skupina se aktivno pripravlja. Igralci izdelujejo svoje lutke. Brez usmerjanja, po lastni domišljiji. Sami brskajo po škatli z zgoščenkami in iščejo ustrezno glasbeno spremljavo. Izdelujejo vstopnice. Pišejo vabila in jih sami raznosijo. Pripravljajo sceno in rekvizite. Vrtar okrašuje vhod. Vsi so aktivni in ko končajo s svojim delom, pomagajo drugim. Med predstavo odrasli sedimo in uživamo. Vsak otrok ve, kaj je njegova vloga, in hkrati pomagajo drug drugemu. So kot dobro uglašen orkester, kjer ima tudi najmanjši triangel glavno vlogo.

Na koncu predstave aplavz požanjejo otroci. Zaslužno, saj je predstava resnično njihovo delo. Niso pomembni le igralci, temveč prav vsi otroci, ki so med pripravo in samo izvedbo presegali same sebe. Tako so lutke izdelovali otroci, ki so se likovnega kotička običajno izogibali. Med igralci so se znašli tudi tihi in sramežljivi, deček, ki naj

bi imel težave s pozornostjo in celo avtističen deček. Deček, ki se ni nikoli pretirano izpostavljajal, je prevzel vlogo režiserja. Med pisci vabil so se znašli tudi taki, za katere niti sam nisem vedel, da znajo pisati. Proste roke pri izbiri in izvedbi nalog so otrokom dale možnost, da pokažejo, kaj zmorejo, preden jih odrasli razvrstimo glede na svoja prepričanja o njihovih zmožnostih.

Lutkovna predstava pa je, ne glede na odlično izvedbo, le “stranski produkt”. Otroci so preko nje razvijali kreativnost, komunikacijske veščine, javno nastopanje, aktivno reševanje problemov, medsebojno sodelovanje in pomoč, pozitivno samopodobo in še mnogo drugega, kar jim lahko omogoči le tovrstna umetniška dejavnost. In to so vrline, ki jih bodo v svojem življenju najbolj potrebovali. In tako je tudi prav, saj vzgajamo za življenje. In Johana svojo pedagoško kariero pričanja s pravim sporočilom.

Tomaž Kocman,
vzgojitelj predšolskih otrok